

Forsvarets høgskole

Våren 2012

Masteroppgave

Israelsk strategisk kultur

Kontinuitet og endring

Major Fredrik Hedenstrøm

Forord

Arbeidet med denne oppgaven har vært en interessant reise gjennom både militærteori, israelsk krigshistorie, og forholdet mellom Israels militærmakt, politiske ledelse og befolkning. Jeg er takknemlig for å få muligheten til å bruke tid på å sette meg grundig inn i disse forholdene, og jeg har heldigvis lært langt mer enn det er mulig å uttrykke i en slik oppgave.

Takk til min pragmatiske veileder Henning André Frantzen for hans store tålmodighet og veiledning underveis. Spesiell takk til skolens administrasjon som la til rette for min studietur til Israel. Denne ble noe forkortet grunnet sykdom i familien, men gav meg uansett perspektiver og forståelse jeg ikke ville vært foruten. Dette skyldes ikke minst at IDF Brigader (p) Gideon Avidor, nå leder for ”Institute for Advanced Military Thinking”, satt av mye av sin fritid under mitt besøk til å diskutere en rekke emner midt i den jødiske ”passover vacation”. Takk også til bibliotekarene på FHS som raskt skaffet til veie all litteratur jeg har hatt bruk for.

Sist men ikke minst takk til min kone som har tatt mer enn sin del av hjemmeansvaret mens jeg har vært i min egen, paniske verden, og til Albert og Ida som raskt trekker en høytsvevende grublende pappa ned på stuegulvet igjen.

Sammendrag

Tittel: Israelsk strategisk kultur – kontinuitet og endring

Problemstilling:

På hvilken måte har israelsk strategi endret seg siden 1980?

Oppgaven fokuserer på å finne ut i hvilken grad *strategisk kultur* kan forklare israelske strategiske grunntrekk som utviklet seg under de konvensjonelle arabisk-israelske krigene fra 1948 – ca 1980. Oppgaven vil så forsøke å avdekke hvilke endringer som har skjedd etter at Israeli Defence Forces (IDF) primært har kjempet asymmetrisk mot Hamas og Hizbollah fra ca 1980-2010.

Drøftingen avdekker at Israels geostrategiske betingelser tidlig satt rammene for strategien, men at en offensiv kultur basert på taktisk opportuniste i noen tilfeller gjorde at IDF gikk utover de politiske målsetninger, og således pådro Israel flere konfrontasjoner enn rasjonelt nødvendig. Denne praktisk – inspirerte, offensive kulturen vanskeliggjør en innføring av mer avanserte operasjonelle konsepter i IDF, en medvirkende faktor til IDFs mislykkede opptreden i 34-dagers krigen i Libanon 2006.

Oppgaven konkluderer med at strategisk avskrekking og tidlig varsling fortsatt er bærende grunntrekk på strategisk nivå, men at et operasjonelt ensidig fokus på offensive panseroperasjoner for å oppnå *battlefield decision* på fremmed jord er nedtonet i asymmetriske konflikter. Fokus er nå på *containment* og straffeaksjoner. Kulturelt kan dette delvis forklares av større ideologiske brytninger i Israel om bruken av IDF. Dette baseres på to forhold: Lavere strategisk tapsterskel enn under de eksistensielle krigene som konsoliderte staten Israel, samt intern politisk og militær splid om opprettholdelsen av okkupasjonen på Vestbredden (Judea og Samaria) er ideologisk eller sikkerhetsmessig begrunnet.

I den konvensjonelle enden av spekteret eksisterer nå en samtidig defensiv-offensiv tilnærming som resultat av at de fremste trusler mot Israel er ballistiske og ikke lenger dimensjonert av Arabiske hærstyrker. Økt vekt på *defensive* tiltak er den største endringen i Israelsk strategisk tankegang fra den konvensjonelle til den asymmetriske perioden.

Israel har fortsatt en kortsiktig, reaktiv strategi basert på en kultur hvor maksimerende sikkerhetshensyn og ideologiske minoriteters uproporsjonalt store politiske makt trumfer Israels villighet til å riskere langvarig, politisk forhandlet fred.

Abstract

The thesis focuses on continuity and change in Israeli strategic culture, from the conventional Arab-Israeli wars to the present day asymmetric challenges facing Israel. The discussion reveals that although geostrategic rational calculations provided the basic framework for Israeli strategy, the offensive strategic culture has contributed to engagements Israel possibly could have avoided. The traditionalist offensive attitude is also a contributing factor to IDF's failure to establish more advanced operational concepts prior to the second Lebanon war in 2006.

The thesis concludes that strategic deterrence and early warning are still strategic paradigms, but that *battlefield decision* is subordinate to containment and reprisal in asymmetric conflicts.

Culturally, this is partly explained by the Israeli dissent concerning the continued occupation on the West bank, and whether this is security or ideologically motivated.

The conventional approach is now defensive-offensive, related to the emergence of ballistic missiles as the dimensioning threat. Israel still has a short term, reactive strategy based on a culture where security and ideological considerations triumphs the willingness to risk negotiated peace.

Kart over Israel

(kart hentet fra <http://www.memnav.com/w/maps/israel-palistine/>)

Definerende perioder og hendelser i Israels militære historie

Konvensjonelle konflikter

The war of independence 1948-1949. Israel angrepet av styrker fra Egypt, Jordan, Syria, Libanon og Irak. Midlertidig våpenhvile inngått. Brutt en rekke ganger gjennom 50-tallet.

The Sinai Campaign 1956. Israel tar militær kontroll på Gaza og Sinai-halvøya som svar på militærallianse mellom Egypt, Syria og Jordan. Stegvis tilbaketrekking ferdig 1957.

The 6-day war 1967. IDF gjennomfører forkjøpsangrep på Egypt etter styrkeoppbygging på Sinai. Syria og Jordan angriper i nord og vest. Israel tar kontroll på Sinai, Gaza, Vestbredden og Golanhøydene.

The war of attrition 1967-1970. Gjentatte intense trefninger langs Suezkanalen mot Egypt.

The Yom Kippur war 1973. Egypt og Syria iverksetter koordinert overraskelsesangrep over Suez og Golan. IDF kom etter hvert på offensiven, krysset Suez og kontrollerte utkanten av Damaskus. Tilbaketrekking til Golan og Sinai etter forhandlinger.

Fredsavtale med Egypt 1979. IDF trekker tilbake fra Sinai-halvøya.

Asymmetriske konflikter

1950-tallet: Gjentatte gjengjeldelsesangrep fra IDF mot militante grupper langs grensene som resultat av *Tagmul* (reprisal) policy.

1970-tallet: Gjentatte trefninger mellom PLO og IDF i Sør-Libanon etter at PLO ble kastet ut fra Syria og etablerte seg i Libanon.

1982: Operation Peace for Galilee. IDF går inn i Sør-Libanon og opp til Beirut for å fjerne PLO. Blir stående i Sør-Libanon fram til 2000 med Hizbollah som motstander fra ca 1985.

1987-1993: Den første intifada (opprør) blant palestinere på Vestbredden, Gaza og Vest-Jerusalem. Primær våpenbruk var håndvåpen, molotovcoctails, stein og eksplosiver. Avsluttet med Osloavtalen.

2000-2004: Den andre intifada. Inkluderte HAMAS bruk av selvmordsbombere, væpnede aksjoner og rakettagrep på dypet av Israelsk territorium.

2006: Den andre Libanonkrigen, (34-dagerskrigen). IDF bomber mål i Libanon etter Hizbollah drap og kidnapping av IDF personell. IDF går etterhvert inn med bakkestyrker etter luftkampanje. Hizbollah svarer med massive rakettagrep mot Israel som varer krigen ut.

Des 2008- Jan 2009: Operation Cast Lead på Gaza. IDF går inn og deler Gaza i tre deler og stanser rakettagrepene. Trekker tilbake.

1948

2009

Forord	3
Sammendrag	4
Abstract	5
Kart over Israel	6
Definerende perioder og hendelser i Israels militære historie	7
1 Innledning	10
1.1 HENSIKT OG PROBLEMSTILLING	10
1.2 STRUKTUR	11
2 Teoretisk rammeverk og metode	12
2.1 HVA ER STRATEGISK KULTUR?	12
2.1.1 Kulturbegrepet	14
2.1.2 Alternative teorier	16
2.1.3 Strategisk kultur i denne oppgaven	16
2.2 METODE	18
2.3 KILDER TIL STRATEGISK KULTUR.....	21
2.3.1 Fysiske faktorer	22
2.3.2 Politisk/militære faktorer	23
2.3.3 Ideologiske faktorer	23
3 Den konvensjonelle perioden 1948-1980: Militær kultur og utvikling av Israelsk strategi	25
3.1 IDEOLOGISKE FAKTORER.....	25
3.1.1 Sionismen og re-militarisering av historien	25
3.1.2 Offiseresetos og anti-intellektualisme.....	28
3.2 FYSISKE FAKTORER.....	30
3.2.1 Geostrategiske betingelser.....	30
3.2.2 Demografi	33
3.3 POLITISK/MILITÆRE FAKTORER.....	35
3.3.1 Militær kultur gjennom de Arabisk-Israelske kriger	35
3.3.2 Politisk-militære forhold i strategiutviklingen	38
3.4 DELKONKLUSJON: ISRAELSK STRATEGISKE GRUNNTREKK BASERT PÅ STRATEGISK KULTUR	40
4 Den asymmetriske perioden 1980-2010. Endret kultur og endret strategi	43
4.1 IDEOLOGISKE FAKTORER.....	43
4.1.1 IDFs ideologiske status endres	43
4.1.2 Symbolisme og bruk av IDF til ideologisk-religiøse formål	46
4.2 POLITISK/MILITÆRE FAKTORER.....	47
4.2.1 Politisk-militære forhold i strategiutviklingen	47
4.2.2 Militær kultur – teknologi og doktrine.....	51
4.3 FYSISKE FAKTORER.....	54
4.3.1 Geostrategiske betingelser.....	54
5 Konklusjon: Kontinuitet og endring av Israelsk strategisk kultur	58
Bibliografi	61
Informasjon og temaguide for intervjuer	63

What a society gets in its armed services is exactly what it asks for, no more and no less. What it asks for tends to be a reflection of what it is. When a country looks at its fighting forces it is looking in a mirror: if the mirror is a true one the face it sees there will be its own.

Sir John Winthrop Hackett

1 Innledning

Israels persepsjon av sikkerhetssituasjonen, og ikke minst beslutninger om bruk eller ikke-bruk av verdens 5. største militærmakt har vært og vil fortsatt være en meget sterk determinant for utviklingen i Midtøsten. Denne studien søker å danne grunnlag for en bred forståelse av IDF's utvikling og derigjennom Israelsk strategisk tenking.

Israel er og har vært i konstant konflikt siden statens opprettelse i 1948. Israels væpnede styrker (IDF) kan hevdes å være den fremste faktor for statens fortsatte overlevelse, samtidig som Israels eksistens er uforenelig med både religiøse og sekulære Arabiske nabostater og ikke-statlige militante gruppers oppfatning. Israel utgjør et tyngdepunkt i Midtøsten-regionen og projiseres som en samlende felles fiende tross en rekke Arabiske indre brytninger.

Israel befinner seg nå i en situasjon hvor de islamske nabostatenes stabilitet utfordres internt. På sikt vil den regionale balansen kunne forrykkes og redefineres etter "the Arab spring", sannsynligvis under påvirkning fra et totalt sett sterkere politisk Islam. Den relative stabiliteten Israel har levd under siden Yom Kippur krigen i 1973 kan potensielt utfordres på nytt. Siden 1973 har IDF primært bekjempet ikke-statlige aktører som Hizbollah og Hamas.

"The Arab spring" utfordrer imidlertid igjen denne stabiliteten. Irans anti-Israel retorikk kombinert med nukleære ambisjoner hardner igjen frontene mellom nasjoner. Syria, som kan hevdes å ha kjempet en "proxy war" sammen med Iran mot Israel gjennom Hizbollah, står på randen av borgerkrig med uvisst utkomme. På sikt kan fredsavtalen med Egypt igjen komme under press hvis politisk Islam får sterkere gjennomslag i Egypt, noe de innledende valgrundene indikerer. Totalt sett kan Israel igjen stå overfor både konvensjonelle og nukleære krigstrusler fra nasjoner, samtidig som trusselen fra ikke-statlige, asymmetriske aktører preger hverdagen for Israels innbyggere. Av den grunn er det interessant å analysere i hvilken grad asymmetriske konflikter mot ikke-statlige aktører har endret grunntrekkene i israelsk strategisk tilnærming.

1.1 Hensikt og problemstilling

Hensikten med studien er å identifisere og drøfte faktorer som er vesentlige for den historiske utviklingen av israelsk militærmakt og beslutninger om bruk av denne. Studien vil undersøke om kulturelle trekk har påvirket strategiens målsetninger og gjennomføring, og om disse har endret seg gjennom Israels historie.

Dette vil forhåpentligvis gi økt forståelse av IDF og militærmaktens rolle i Israel, utover de klassiske tilnærmingene som f. eks neorealismen gir. Jeg ønsker å belyse en utvikling som uten

tvil er bredt sammensatt, og samtidig viktig for fremtidig regional og potensielt global sikkerhetsbalanse. Oppgaven gir ikke i seg selv grunnlag for definitive prediksjoner om israelsk sikkerhetspolitisk opptreden, men kan bidra til forståelse av noen historiske linjer i israelsk sikkerhetspolitisk tilnærming.

På bakgrunn av dette har jeg kommet fram til følgende problemstilling:

På hvilken måte har israelsk strategi endret seg siden 1980?

For å kaste lys over dette er det nødvendig å undersøke hvilke faktorer som historisk har vært medvirkende til å utforme militærmaktens rolle og anvendelse.

Disse faktorene vil i stor grad bli drøftet i lys av teorien om *strategisk kultur*. Som historisk og empirisk ramme vil kildene til strategisk kultur drøftes gjennom to signifikante perioder som jeg har kalt ”den konvensjonelle perioden” fra 1948-1980, og ”den asymmetriske perioden” fra 1980-2010. Grunnlaget for å dele historien opp i disse periodene er forsøkt visualisert på s. 7. Disse to periodene danner hovedkapitlene i oppgaven og gir grunnlag for å avdekke kontinuitet og endring fra en periode til en annen, gjennom å:

1. Drøfte i hvilken grad strategisk kultur er en faktor i israelsk strategi.
2. Drøfte hvordan strategisk kultur påvirker mål og handling.
3. Påvise eventuelle endringer i strategisk kultur etter den konvensjonelle perioden og frem til i dag.

1.2 Struktur

Kapittel 1 gir en kortfattet gjennomgang av problemstilling og struktur.

Kapittel 2 gir en innføring i det teoretiske rammeverket for oppgaven, med hovedvekt på teorien om strategisk kultur. Kapitlet utleder hvilken forståelse som skal ligge til grunn for resten av oppgaven og er derfor en forutsetning for å forstå metoden som er valgt. Metodebeskrivelsen kommer således til sist i dette kapitlet.

Kapittel 3 beskriver hvordan fremveksten av israelsk nasjonal strategi ble til etter opprettelsen i 1948 og gjennom de arabisk-israelske kriger. Kapitlet viser staten Israels strategiske forutsetninger og IDFs tidlige bruk av militærmakt.

De *ideologiske faktorene* vil vise at perioden etablerte et forhold mellom Israels innbyggere og IDF som nasjonsbygger og sikkerhetsgarantist som fikk konsekvenser fram til våre dager.

Drøftingen av de ideologiske faktorer antyder også hvordan israelsk offiseresetos fikk konsekvenser for militærstrategisk tilnærming.

Kapittelet vil vise at IDFs rolle og struktur ble utmeislet i denne perioden, sterkt påvirket av de *fysiske faktorene* geografi og demografi.

De politisk/militære faktorene vil vise at de tidlige militære taktiske engasjementene i stor grad formet IDFs doktrinelle tankegang, og at den tette politisk-militære kontakten forankret IDF som premissleverandør for sikkerhetspolitisk strategisk tenking.

Delkonklusjonen forsøker å etablere hvilke militærstrategiske grunntrekk som etablerte seg etter IDFs suksess på slagmarken, basert på Israels strategiske kultur gjennom de arabisk-israelske kriger.

Kapittel 4 tar for seg den historiske overgangen til det jeg kaller den asymmetriske perioden. Kapitlet viser at både de geostrategiske og ideologiske forutsetningene har endret seg, og at dette har påvirket Israels målsetninger og handlemåter. Kapittelet tar også for seg forsøk på endringer i militær tankegang, primært en versjon av *Effects Based Operations* tilnærmingen i forkant av den 2. Libanonkrigen. Kapittelet avsluttes med en konklusjon som viser kontinuitet og endring i Israels strategiske kultur.

2 Teoretisk rammeverk og metode

2.1 Hva er strategisk kultur?

Hva kan være årsaker til forskjellige staters ulike syn på bruk av statens sikkerhetspolitiske virkemidler, i særdeleshet bruken av militærmakt? Sondhaus (2006) trekker forløperen til teorier om strategisk kultur tilbake til Basil Liddel Harts teori om "national ways of war" på 1930 tallet, hvor Hart hevder det finnes noe slikt som en tradisjonell "British way in warfare". Harts kanskje sterkeste argument var i følge Sondhaus kritikken av "absolute war (...) against the enemy main force", som en tradisjonelt "ubritisk" måte å føre krig på, eksemplifisert gjennom stillstanden i skyttergravskrigene i Europa under den 1. verdenskrig. Hart ble således en sterk tilhenger av mulighetene i det som på norsk benevnes *indirekte tilnærming*. Sondhaus argumenterer videre for at slike teorier om staters ulike måter å føre krig på ofte ble utviklet uavhengig av politiske forskere. Likeledes ble konseptet om strategisk kultur, først ført i pennen av amerikaneren Jack Snyder på 1970 tallet, i stor grad ignorert av militære historikere. Adamsky (2008) beskriver teoriene om strategisk kultur som tre bølger: Den første, som Snyder var opphavsmannen til, fokuserte primært på sammenhengen mellom nasjonale politiske og militære kulturer, og de

strategiske valg stater foretok seg. Litteraturen argumenterte at et dypt roffestet sett av overbevisninger samt nasjonens formative erfaringer medførte en distinkt metode for strategisk tenking og derigjennom en unik holdning til sikkerhetspolitiske anliggender. Forskere begynte å adressere forskjeller i strategisk oppførsel som produkter av ulike nasjonale kulturelle kontekster. Oppfatningen om at forskjellige nasjoner kanskje tenkte ulikt om de samme strategiske utfordringer begynte å bli akseptert. Empirisk konsentrerte litteraturen seg i følge Adamsky primært om supermaktenes distinktive egenart å tilnærme seg strategi på, og de kulturelle røtter for USA og Sovjetunionens atomvåpendoktriner. Diskusjonen rundt den kulturelle påvirkningen på strategiutviklingen ble benevnt som strategisk kultur.

Den andre bølgen kom i følge Sondhaus og Adamsky på 1990 tallet. Forkjemperne for denne teorien søkte å bevise gjennom en rekke casestudier at strategisk kultur utgjorde *det miljøet hvor strategi ble debattert*. Forskere hevdet at selv om strategi ikke nødvendigvis ble fullstendig drevet av kulturelle faktorer, så hadde nasjonal sikkerhetspolitikk dype kulturelle røtter. Den andre bølgen er også kjent for sine metodologiske debatter, hvor skeptikerne hevdet metodologiske problemer med den første bølgen teori. Kritikerne hevdet at analytiske modeller av strategisk kultur ofte ble tautologiske, fordi de ikke klarte skillet mellom avhengige og uavhengige variabler. Forskere i perioden forsøkte således å finne metoder for å gjøre teorien mindre vag og enklere.

Den tredje bølgen av forskning er relatert til midt på 1990 tallet og kom til på bakgrunn av konstruktivismens inntog. Det konstruktivistiske forskningsprogram, som vektla den idealistiske konstruksjonen av internasjonal politikk, ble en naturlig intellektuell alliert med tilhengerne av strategisk kultur. Konstruktivistene så staters identitet og interesser som sosialt konstruert gjennom kunnskapsbasert praksis. Subjektive, normative oppfatninger om verden definerer således aktører, situasjoner, og muligheter for handling. Konstruktivistene henga seg spesielt til identitetsutvikling, organisasjonsprosesser, historie, tradisjon og kultur, og frambrakte et langt mer komplekst og nyansert bilde av internasjonale sammenhenger enn de tradisjonelle disiplinene. Adamsky argumenterer at dette brakte forskerne dypere innsikt i stater, militære organisasjoner, og teknologiutviklingen, for å kunne redegjøre for kulturens og normenes rolle. Selv om tendensen til å definere innenrikspolitikkenes påvirkning på utenrikspolitikken allerede var kjent i den akademiske verden, var konstruktivistene de første til å utfordre de mer etablerte neorealisterne innen studier av internasjonal sikkerhet. Konstruktivisme la det teoretiske og metodologiske rammeverket for forskere som var interessert i en kulturell tilnærming til sikkerhetsstudier.

Det siste tiåret har sett en økt interesse for ideologiske forklaringer på staters strategiske opptreden. Dette har resultert i en rekke studier og stor variasjon i empiriske og teoretiske emner, alle samlet under paraplybegrepet strategisk kultur. Tilnærmingen er primært analyse av variabler for å forklare strategisk og militær oppførsel. De konsentrerer seg om sammenhengen mellom normer, kultur og strategisk oppførsel og deler en teoretisk oppfatning karakterisert av Colin Gray: "The security community is likely to think and behave in ways that are influenced by what it has thought itself about itself" (i følge Adamsky, 2008, s. 11).

Sitatet indikerer at strategisk kultur i stor grad er et resultat av interne mekanismer i sikkerhetsapparatet, basert på "normer" og "kultur". Denne forståelsen for strategisk kultur vil også legges til grunn i denne oppgaven, og vil utdypes nærmere, men først må begrepet kultur undersøkes.

2.1.1 Kulturbegrepet

Kulturkjennskap har blitt en fremtredende faktor i analyser av operasjonsmiljøet i nyere tids asymmetriske, ikke-konvensjonelle konflikter. Kanskje har et vagt begrep fått ufortjent stor plass. Høiback (2011, s. 154) fastslår at kulturkunnskap er viktig, men at begrepet "med jevne mellomrom bør bankes ned til riktig størrelse". Imidlertid oppfordrer Høiback til å ta opp hansken og skrive om temaet, og denne oppgaven blir i så måte et beskjedent bidrag. Hva skal så legges i begrepet kultur for å omtale strategisk kultur? Høiback (2011, s. 123) har som utgangspunkt for en debatt om kulturbegrepet at kultur er "alt det arasjonelle i samfunnet som er sosialt, og ikke biologisk videreført". Kultur er altså ikke irrasjonell, men den er a-rasjonell i den grad at kultur gir mening uten å være rent rasjonell. Hvis dette er tilfellet kan det innvendes at svært mye styres av arasjonelle tanker, all den tid det er vanskelig å påpeke noen global, generisk rasjonalitet utover naturlovene. Eksempelvis kan det godt hevdes at en selvmordsbombers handlinger kan være rasjonelle, fordi vedkommende har kalkulert en indre sammenheng mellom hva han vil oppnå (MÅL), med hvilke kapasiteter dette kan oppnås (MIDDEL), og hvordan operasjonen kan gjennomføres (METODE). Det kan også hevdes at han i mange tilfeller oppnår sine målsetninger gjennom påvirkning av vår adferd. Det er allikevel fristende å påstå at det er noe kulturelt betinget bak handlingen som ikke fremstår rasjonelt for oss andre, eller som gjør at vi vurderer å bruke selvmordsbombere som et aktuelt element i vestlig militær tankegang. Likeledes kan det hevdes at den første selvmordsbomberen ikke nødvendigvis representerte en kultur, men at bruken over tid rettferdiggjør at det blir legitimt å omtale "en kultur for å bruke selvmordsbombere", og at denne kulturen er *ideologisk motivert*. Om denne kulturen er rasjonell eller ikke, blir altså kulturavhengig.

På bakgrunn av dette kan følgende deduseres: Kultur danner mønstre eller normer for oppførsel. Disse normene manifesteres over tid i en slik grad at det er legitimt å omtale dem som kultur og ikke policy. De endres derfor sakte, og av den grunn vil oppgaven forsøke å se på kontinuitet og endring over lang tid.

Ann Swidler (1986) omtaler kultur ikke som mål, men som middel:

”[C]ulture has its effects not by providing the ends actors pursue but by shaping the patterns into which action is routinely organized”.

Således påvirker kultur handlingsmuligheter,

“[...]by shaping a repertoire, a “tool kit” of habits, skills and styles from which people construct “strategies for action”.

som igjen påvirker hvilke mål som kan oppnås:

[...]people will come to value ends for which their cultural equipment is well suited”.

Av dette kan det sluttet at kulturen over tid danner normer for handling. Disse normene kan være rasjonelle, men kan synes arasjonelle eller irrasjonelle fra et kulturrelativistisk standpunkt. Normene utgjør en verktøykasse av handlingsalternativer, og mulighetene for måloppnåelse styres av alternativene man har for hånden.

Swidler har med denne definisjonen tilsynelatende utelukket at kulturen kan påvirke målsettinger, men at normene (verktøyet) styrer hvilke mål man kan oppnå. Hun hevder imidlertid at kultur også påvirker målsetninger i følgende tilfeller:

”In unsettled cultural periods, explicit ideologies directly govern action, but structural opportunities for action determine which among competing ideologies survive in the long run”. (Swidler, 1986, s. 273)

Denne oppgavens kapittel 3 vil argumentere at Israel pr i dag er delt i to ideologiske retninger, og således befinner seg i en ”unsettled cultural period”.

Oppgaven tar derfor utgangspunkt i følgende:

1. Kultur kan påvirke målsetninger
2. Kultur påvirker normer for handling, og mulighetene for handling påvirker også målsetningene.

2.1.2 Alternative teorier

Adamsky (2010) peker på strukturelle og materialistiske tilnærminger som de viktigste alternative forklaringer til den kulturelle tilnærmingen. Pådriverne for disse forklaringene argumenterer at behovet for overlevelse tvinger stater til å forberede seg for krig på en så effektiv måte som mulig, under objektive materielle begrensninger. Som realisten Kenneth Waltz hevder, genererer stater maksimal militær makt gjennom sitt tilgjengelige nasjonale potensiale, og forsøker å imitere de militære innovasjonene til andre land med med større kapasitet og kunnskap (Waltz, 1979). I følge denne forklaringen responderer hver stat på endring i strategiske forutsetninger, endringer av trusler og endringer i maktbalansen. Stater er rasjonelle aktører som gjør det beste ut av nasjonale ressurser, imiterer hverandres praksis og organiserer sin militærmakt på den mest funksjonelle måten. Adamsky (2010) hevder empirisk bevis ofte ikke er konsistent med denne forklaringen, og hevder at staters oppførsel ofte kan oppfattes som dysfunksjonell, om enn ikke irrasjonell, og stiller følgende spørsmål: Hvorfor utviklet Sovjetunionen doktriner som var inkompatible med deres kapasitet til å implementere dem? Hvorfor produserte og brukte USA og Israel banebrytende nye våpenteknologiske innovasjoner uten å utvikle sine doktriner og konsepter (som tok høyde for den teknologiske utviklingen) før mye senere? Et annet eksempel hentet fra norsk historie: Hvorfor har lokale distriktpolitiske hensyn generelt trumfet militære profesjonelle hensyn i lokaliseringsdebatten i Norge (Græger & Leira, 2005, s. 54)? Neorealismen har få svar på slik tilsynelatende kontraintuitiv strategisk oppførsel. En ideologisk tilnærming, som argumenterer at oppfatninger av sikkerhetsinteresser er en funksjon av statens kulturelle miljø, gir kanskje et bedre analytisk rammeverk for denne type spørsmål. Kulturell analyse er ikke et substitutt, men et effektivt supplement til neorealismen for å forklare staters strategiske oppførsel. Kulturelle forklaringer avfeier ikke neorealistske påstander om rasjonalitet eller mangel på sådan. Isteden kan det argumenteres at rasjonalitet er verken objektiv eller universell, og at rasjonell oppførsel er kulturavhengig. Av dette kan følgende slutes: *Aktørene formulerer ikke sine preferanser i overrensstemelse med en universell logikk basert på effektivitet, med basert på sine egne normer, verdier og selvbilde* (Adamsky, 2010). For enkelte nasjoner kan det altså være rasjonelt å sette distriktpolitiske hensyn framfor reell forsvarsevne. For andre nasjoner kan dette være en dysfunksjonell handling som ikke er forenelig med hva militærmaktens begrensede midler skal brukes til.

2.1.3 Strategisk kultur i denne oppgaven

Det som er tiltalende ved teorier om strategisk kultur er at de hensyntar ethvert lands unike historie og geostrategiske betingelser som faktorer for statens oppførsel, og således gir en mulighet til en bred analyse av flere unike og langvarige trekk, fremfor generiske og

tidsavgrensede modeller som f. eks spillteori innen rasjonalismen. Ikke minst fremheves innenrikspolitiske forholds påvirkning på utenrikspolitikken som en styrke ved teorien om strategisk kultur, i forhold til rene utenrikspolitiske modeller (Sondhaus, 2006).

Colin Gray, som sammen med Jack Snyder kanskje er de viktigste debattanter om eksistensen av strategisk kultur, går sågar så langt som å hevde at "(...) all dimensions of strategy are cultural" og at strategisk kultur fungerer som en "guide to action" fra grand strategy til "battlefield decision-making" (Sondhaus, 2006). Til sine kritikere hevder Snyder, som ofte krediteres som opphavsmannen til begrepet, at "All we intended was to remind our readers and official clients that there was a notably Soviet-Russian dimension to the cold war foe; we were not competing with some black boxed superpower A or B that was beyond culture" (i følge Sondhaus, 2006). Det var altså noe distinkt over Sovietrussisk tenking som preget deres forhold til bruk av atomkraft, et forhold som var ulikt det en tilfeldig generisk motstander kunne forventes å ha. Denne variabelen ble benevnt strategisk kultur.

De mest kjente teoriene om strategisk kultur etter murens fall har da også oppstått som reaksjon på tradisjonelle modellers manglende mulighet til å predikere historiske strategiske hendelser. Analyse av avgjørende variabler har manglet, og det flertydige begrepet *kultur* har sneket seg inn som faktor i analytiske miljøer som kanskje tradisjonelt har vært preget av etnosentrisme og antakelser om "vestlig" rasjonell tankegang også hos "ikke-vestlige" aktører.

Like vanskelig som å gi en definisjon av begrepet kultur i seg selv, er følgelig en definisjon av strategisk kultur. Denne oppgaven tar utgangspunkt i en forståelse av strategisk kultur som ligger til grunn i 3. generasjons betydning av begrepet. I dette ligger at betydningen av kultur er viktig, men ikke statisk eller enerådende. Kultur er et *supplement* til mer tradisjonelle forklaringsvariabler (Høiback, 2011).¹ Kultur kan påvirke handling, men handling kan også påvirke og utvikle kultur. Dette er viktige aspekter gitt den konstante væpnede konflikt Israel og IDF har stått i. Således blir det også interessant å se hvilke trekk som er relativt konstante og hvilke som endrer seg over tid.

Jeffrey Larsens definisjon (i følge Adamsky, 2008, s. 12) fremholder at strategisk kultur:

is a set of shared formal and informal beliefs, assumptions, and modes of behaviour, derived from common experiences and accepted narratives (both oral and written), that shape collective identity and relationships to other groups, and which determine appropriate ends and means for achieving security objectives.

¹ For en dypere innsikt i generasjonene av strategisk kultur, se: Høiback, H. (2011). Strategi, kultur og arasjonelitet. I H. Edström & P. Ydstebø (Red.), *Militærstrategi på norsk - en innføring*. Oslo: Abstrakt forlag.

Denne definisjonen gir mening til denne oppgaven, men den sier ikke noe om rasjonalitet. Med utgangspunkt i Larsens definisjon vil følgende tilleggsdefinisjon være avgjørende for å forstå bruken av begrepet i denne oppgaven:

Strategisk kultur er etablerte normer eller paradigmer som styrer rammene for håndtering av sikkerhetsspørsmål i en stat. Disse normene kan ha både rasjonelle og irrasjonelle begrunnelser, men de er historisk rotfestet og trenger tid på å endres. Av den grunn kan et trekk ved den strategiske kulturen ha et rasjonelt utgangspunkt, men virke irrasjonell eller suboptimal når nye sikkerhetspolitiske hendelser utfordrer de etablerte normene.

Hvordan denne forståelsen skal anvendes i oppgaven vil gå fram av metodekapitlet.

2.2 Metode

Studien baserer seg på en problemstilling som må betegnes som *uklar*, særlig ved at det er akademisk dissens vedrørende om noe slikt som strategisk kultur egentlig eksisterer, eller snarere om kultur kan brukes som begrunnelse for staters strategiske valg. Hvordan studier av strategisk kultur skal gjøres, er heller ikke noe det er forskningsmessig enighet om².

En forutsetning for metoden blir dermed at begrepet strategisk kultur er etablert slik det vil bli brukt i denne oppgaven. Dette er forsøkt gjort i forrige kapittel. Oppgaven er imidlertid ikke ment å være teori-testende, dvs at den ikke har som ambisjon å debattere begrepet strategisk kultur *per se*. Oppgaven tar utgangspunkt i at det finnes noe slikt som strategisk kultur i Israel, og vil søke å avdekke hvordan denne er bygget opp av en rekke historiske variabler som er tett knyttet til Israels unike plassering og korte og blodige historie, og drøfte hvilken effekt kulturen har. Kartchner (2009) argumenterer for at spesielle forhold kan medføre at strategisk kultur spiller en viktigere rolle i noen stater enn i andre. Det kan hevdes at Israel ser ut til å passe inn i denne kategorien: Oppfattelse av høy trussel mot en gruppes eksistens, identitet eller ressurser (den Arabiske verden); gruppen opplever at den har en kritisk diskurs i forhold til andre stater (liten befolkning og geografisk størrelse); når det er eksisterende sterk kulturell basis for gruppeidentitet (jødedommen og IDF's historie som et forsvar for folket); når lederskapet ofte refererer til kulturelle symboler i sin søken etter støtte (religion og sionisme); når det er høy grad av homogenitet innen den strategiske kulturen (etnosentrisme og tette politisk-militære relasjoner), og når historiske erfaringer predisponerer gruppen til å oppfatte trusler (undertrykkelse i eksil, vedvarende krig og konflikt etter opprettelsen av staten Israel).

² For en oversikt over definisjonene av strategisk kultur, samt de metodologiske debatter, se Sondhaus, L. (2006), s. 123-130. *Strategic culture and Ways of War*. USA: Routledge.

For å undersøke disse faktorene kreves en historisk tilnærming. Forrige kapittel argumenterte at kultur krever tid for å utvikles og endres. Dette er bakgrunnen for metoden i oppgaven, som vil analysere *kildene til strategisk kultur* i historisk kontekst, som angitt av Lantis & Howlett (2010) i kapitlet *Strategic Culture* i boka *Strategy in the contemporary world*. For å forsøke å strukturere et komplekst saksfelt, har jeg delt kildene til strategisk kultur inn i fysiske, ideologiske, og politisk-militære faktorer. Analysen vil ende opp med å konkludere med hvilke grunntrekk som kjennetegner israelsk strategisk tilnærming etter den konvensjonelle perioden, og i hvilken grad kulturen har påvirket disse. Siste del vil analysere hvilke eventuelle endringer som har foregått gjennom den asymmetriske perioden.

Opgaven baseres på en bred, historisk tilnærming som ikke er casebasert. Studien kan betegnes som *beskrivende* i den grad den går igjennom viktige historiske trekk ved Israels konfrontasjoner og konflikter, samt at den er *eksplorerende* ved å analysere hvilke trekk som synes å være kulturelt betinget i henhold til Lantis & Howlett. Her er vi ved kjernen i oppgaven. Oppgaven vil som nevnt innledningsvis forsøke å:

1. Drøfte i hvilken grad strategisk kultur er en faktor i israelsk strategi.
2. Drøfte hvordan strategisk kultur påvirker mål og handling.
3. Påvise eventuelle endringer i strategisk kultur etter den konvensjonelle perioden og frem til i dag.

Tilnærmingen vil være *deduktiv* i den forstand at empirien primært er historisk betinget. Det naturlige metodevalg er *kvalitativ metode*. Dette vil være gjennomgående i kildeforskning og intervjuer, men oppgaven vil støtte seg på enkelte kvantitative overlegninger basert på andres forskning. Dette gjøres primært for å kontekstualisere den situasjonen Israel som nasjon har gått igjennom i forhold til sine nabostater, samt for å underbygge enkelte interne trender.

En masteroppgave har begrenset antall sider til rådighet, og et forsøk på å gå igjennom viktige trekk gjennom hele Israels historie er en utfordring. Av den grunn presenteres empirien i oppgaven fortløpende under drøftingen, som er forsøkt bygget opp kronologisk for å bevare en sammenheng. Empirien i en såpass bred oppgave må nødvendigvis støtte seg på en rekke andre historiske og forskningsmessige arbeider, da dette emnet vanskelig kan dekkes av bare egne innhentete data. Oppgaven er således tungt basert på sekundærkilder som har gitt forfatteren en mulighet til å danne seg en rekke hypoteser om bakgrunnen for Israels strategiske kultur. Disse hypotesene er så blitt supplert og utdypet av et lite utvalg primærkilder ved intervju under studiereise til Israel.

Primærkildene som er intervjuet er brigader (p) Gideon Avidor og forsker dr. Dima Adamsky. Intervjuene ble gjennomført som åpne diskusjoner rundt de emner jeg anså kunne gi utfyllende informasjon til de fysiske, ideologiske og politisk-militære faktorene. Åpne spørsmål gir respondenten mulighet til selv å påvirke hvilken retning intervjuet tar. Eksempel på emneguide er vedlagt bakerst i oppgaven. (Intervjuene ble tatt opp på bånd etter samtykke. Gjennomføringen av intervjuer er godkjent av personvernombudet for forskning.)

Brigader Gideon Avidor var kompanisjef under 6-dagerskrigen og panserbataljonssjef under Yom Kippur-krigen. Han deltok under invasjonen av Libanon i 1982, og avsluttet sin karriere som nestkommanderende for IDFs panserkorps. Etter dette var han sjef for The Institute for Land Warfare Studies i Latrun. Han er nåværende sjef for en tenketank, Institute for Advanced Military Thinking, basert i Tel Aviv.

Dr. Dima Adamsky er medlem av The National Security Studies Program ved Harvard Universitet. Han har vært assosiert medlem av The Institute for War and Peace Studies ved Columbia Universitet, samt jobbet en periode ved Institutt for Forsvarsstudier i Oslo. For tiden forsker og foreleser han som assisterende professor på temaet avskrekking (*deterrence*) på The Lauder School of Government, Diplomacy and Strategy, IDC Herzliya i Israel. I tillegg til sin akademiske karriere har han innehatt posisjoner i det Israelske Forsvarsdepartementet og IDF. Han har jobbet som etterretningsanalytiker og assisterende sekretær for komiteen med ansvar for å formulere Israels nasjonale sikkerhetskonsept.

Sekundærkildene er mange og referert i bibliografien. Klassikere som gir en generell innsikt i IDFs historie og Israelsk strategi er Martin Van Crefeldts *The sword and the olive - A critical History of the Israeli Defence Force*, (2002) og Michael Handels *The evolution of Israeli strategy: The psychology of insecurity and the quest for absolute security* i W. Murray, M. Knox & A. Bernstein (Red.), *The making of strategy - Rulers, States and War* (1984).

De viktigste kildene til teori om strategisk kultur er hentet fra Lawrence Sondhaus (2006); *Strategic culture and Ways of War*, som forsøker å gi et overblikk over de forskjellige retningene innen temaet, samt Dima Adamsky (2010); *The Culture of Military Innovation - The Impact of Cultural factors on the Revolution in Military Affairs in Russia, the US, and Israel*.

Den viktigste kilde til informasjon om Israelsk militær kultur i de formative årene rundt statens opprettelse er foruten Martin van Crefeldt også Gil-Li Vardi (2008); *"Pounding their feet": Israeli Military Culture as Reflected in Early IDF Combat History*. Denne studien er basert på aksess til IDFs relativt nylig frigitte historiske arkiver.

Den hyppigst refererte kilde til forholdet mellom IDF og Israels befolkning er Stuart A. Cohen, (2008); *Israel and its Army - From Cohesion to Confusion*.

Forholdet mellom IDF og sivil politisk makt er imponerende skildret av Yoram Peri (2006); *Generals in the Cabinet Room - How the Military Shapes Israeli Policy*, samt Karim El-Gendy (2010); *The process of Israeli decision Making - mechanisms, Forces and Influences*.

Begge disse verkene tar på en måte over stafett-pinnen fra Yehuda Ben Meirs velronnemerte *Civil-military relations in Israel*. (1995). Selv om Ben Meir ikke er sitert i denne masteroppgaven, bygger både Peri og El-Gendy på grunnlaget i Ben Meirs forskning.

En interessant artikkel som bør nevnes i denne sammenheng av norsk herkomst er skrevet Dr. Dag Henriksen, Luftkrigsskolen (2012): *Deterrence by Default? Israel's Military Strategy in the 2006 War against Hizballah* i *The Journal of Strategic Studies*. Den er mye basert på ovennevnte kilder, i tillegg til et omfattende intervjugrunnlag, og konkluderer med at Israels opptreden i 2006 nærmest var en kondisjonert refleks, basert på en strategisk kultur hvor opprettholdelse av avskrekking var overordnet spesifikke mål for kampanjen.

Hanne Eggen Røisliens doktoravhandling (2010): *"A good Jew is in the IDF!" A study of the role of religion in a military universe of meaning*, har gitt meget interessante innblikk i religionens rolle, samt den ideologiske betydning selve landområdet Israel har i det jødiske narrativ. Herfra kommer også de fleste hebraiske uttrykk som er brukt i oppgaven.

Det etterfølgende teoretiske kapittel vil danne utgangspunktet for analysen i oppgaven. Her skisseres *kildene til strategisk kultur*, som deretter vil bli forsøkt analysert gjennom den konkrete utvikling av Israels sikkerhetspolitiske historie.

2.3 Kilder til strategisk kultur

Lantis and Howlett (2010) fremholder en rekke faktorer som potensielle kilder til et lands strategiske kultur. I denne teksten vil faktorene i noen grad sammenfattes for å gjøre det totale spennet håndterbart, men det er viktig å merke seg at også kildene til strategisk kultur er debattert. Samtlige faktorer i debatten er følgelig ikke listet, men gjengangerne er med. Faktorene er forsøkt gruppert i hovedgruppene fysiske, militær-politiske og ideologiske faktorer. Det er disse faktorene som blir analysert gjennom Israels sikkerhetspolitiske historie gjennom oppgaven. For en ytterligere forståelse av hvordan en strategisk kultur er bygget opp, gir gjennomgangen noen korte eksempler på tidligere studier innen feltet.

2.3.1 Fysiske faktorer

Geografi og geostrategisk beliggenhet. Det kan debatteres heftig om slike statiske, naturgitte størrelser skal ha innpass i en debatt om kultur. Det er imidlertid viktig å hensynta at det som her er listet er *kilder til strategisk kultur*, altså ikke *kulturen i seg selv*. Geografi og geostrategisk beliggenhet påvirker definitivt nær sagt enhver aktørs sikkerhetsstrategi, uavhengig av hvilken teoretisk linse en velger. Stater legger strategier for å utnytte geografiske fordeler og kompensere for geografiske svakheter. Utgangspunktet for denne oppgaven er imidlertid at *måten dette gjøres på* kan danne normer for opptreden som over tid kan karakteriseres som strategisk kultur, gitt definisjonen i denne oppgaven.

Eksempelvis kan nærhet til stormakter eller beliggenhet i et strategisk viktig område for NATO være kilder til Norges strategiske kultur (Græger & Leira, 2005). Rene geografiske særegenheter påvirker også statens strategiske valg, som Sovjetunionens bevisste bruk av sitt operasjonelle dyp til å absorbere tyske angrep, eller som vi skal nærmere på etter hvert, Israels mangel på strategisk og operasjonell dybde. I tillegg har selve opprettelsen av territoriet Israel klare geografiske utfordringer i forhold til andre folkegrupper, med flere uavklarte grenser.

Klima og ressurser. Klima kan være en annen faktor som enkelte stater spiller på i sin sikkerhetsstrategi, f.eks ved å utvikle både materiell og kvalitative egenskaper som gir et komparativt fortrinn ift potensielle motstandere. Eksempelvis kan forhold som kulde og snø gi slike fordeler, og påvirke hvilken tid på året en aktør foretrekker å operere militært. Dette ble bevisst utnyttet av Sovjetunionen under andre verdenskrig, og er senere blitt en sentral del av senere russisk sikkerhetstenking (Haande, 2010).

Ressurstilgang kan grovt sett deles i to kategorier; naturgitte og økonomiske. Naturressurser innbefatter eksempelvis olje og mineraler til økonomisk utnyttelse, eller ressurser til mer primære behov som vanntilgang og beiteland. Eksempelvis er de Israelskokkuperte Golanhøydene i Syria primærkilde til vannforsyning i staten Israel. Tilgang til økonomiske ressurser påvirker tilgang og mulighet for teknologiutvikling, mens hvis ressurstilgangen er avhengig av eksterne sponsorer begrenses aktørens suverene handlefrihet.

Økonomi og Teknologi kan være statens tilpasning til de teknologiske RMA³, som gjerne henger sammen med generasjonsskifter i militær strategisk tankegang. Utnyttelsen av teknologiske nyvinninger kan enten gjøres ved tilpasning til eksisterende struktur og doktriner, eller bidra til en

³ Revolution in Military Affairs

konseptuell nytenking som også endrer hele grunnlaget for hvordan man tilnærmer seg militære problemstillinger.

2.3.2 Politisk/militære faktorer

Historie og erfaring er ansett som sentrale elementer i evolusjonen av en stats strategiske kultur. Stater med store interne problemer vil fokusere sine sikkerhetsressurser mot intern stabilitet, ofte også ved å projisere ytre fiender for indre samhold. Stater med påtrengende ytre trusler vil inrette sine sikkerhetsstrategier mot eksistensiell forsvarskamp og beskyttelse av nasjonal suverenitet. Effekten av tidligere kriger og konflikter vil nødvendigvis også påvirke både aggressorer og undertrykte stater innretning av sine strategiske virkemidler. Norges NATO-medlemskap etter den andre verdenskrig og de baltiske statenes strategiske valg etter den kalde krigen er eksempler på dette. Likeledes kan Frankrike og Storbritannias fortid som kolonimakter og seierherrer etter den andre verdenskrig ha medvirket til at de har omformet sin strategiske rolle fra ”stabilitet gjennom avskrekking” til ”ekspedisjonær krisehåndtering”. Italia og Tyskland kan hevdes å ha omformulert sin strategiske rolle fra ”territorielt selvforsvar” til ”en forsiktig form for multilateral intervensjonisme” (Venesson, Breuer, Franco, & Schroder, 2009).

Politisk og militær struktur. Demokratiske stater med stor grad av transparens og medbestemmelse i politiske forhold har normalt en annen strategisk innretning enn diktatoriske og autokratiske stater. Militærmaktens stilling i forhold til sivil makt og kontroll varierer sterkt, og militærvesenets påvirkning på sikkerhetspolitiske beslutningsprosesser avhenger av dette forholdet. Dette gjelder også i demokratiske stater. Det samme kan sies om stater hvis militærkompleks har sterke selvstendige økonomiske og politiske interesser. I slike situasjoner vil militærmakten være vel så mye en autonom innenrikspolitisk aktør som et rent forsvarspolitisk virkemiddel. Eksempler på dette kan være Egypt og Pakistan. I tillegg vil forhold som verneplikt eller profesjonalisme ha innvirkning på både forsvarsmaktens utforming og forankring i befolkningen.

2.3.3 Ideologiske faktorer

Nøkkerverker om strategi og militærmakt, hvorav de mest kjente i europeisk kontekst er Sun Tzus *Art of War* og Clausewitz' *Vom Kriege*, kan også hevdes å påvirke strategiske valg. Over tid vil ofte også elementer fra nøkkerverker manifestere seg som tidløse paradigmer hvis de har stått sin prøve gjennom krigstid.

Myter, narrativer og symboler kan være sterke emosjonelle og politisk ladede forhold som påvirker en stats strategiske kultur. En bevisst eller ubevisst kultivering av mytiske skikkelser,

metaforer ("aldri mer 9. april"), eller hendelser i historien fungerer gjerne som felles referansepunkt som hele eller deler av en stats befolkning slutter seg til. Disse forsterkes gjerne gjennom bruk av flagg og symboler, hvis mening styrer tanker i en bestemt retning. Ideen om martyrdøden, Davids kamp mot Goliat, eller bruken av hakekors er alle eksempler som faller inn under denne kategorien. Det samme gjelder sterke personligheter og hendelser som fungerer som dydsmønstre og forbilder.

Transnasjonale normer og generasjonsskifter. Normer kan forstås som "...intersubjecte beliefs about the social and natural world that define actors, their situations, and the possibilities of action" (Wendt 1995, Sek. ref Lantis & Howlett, 2010, s. 91). Transnasjonale normer kan påvirke den strategiske kultur enten gjennom eksternt press eller gjennom en læringsprosess hvor staten selv adopterer og inkorporerer normene. Generasjonsskifter kan også påvirke i ordets opprinnelige forstand, ved at eksempelvis nye generasjoner offiserer og politikere kanskje ikke har den samme historiske ballast som tidligere. De legger dermed potensielt mindre vekt på historiske paradigmer fra tidligere konflikter, eller de har et annet forhold til samfunnskontrakten med staten i forhold til ideologisk motivasjon for militærtjeneste.

Det etterfølgende kapittel vil søke å analysere disse faktorenes påvirkning på Israels evolusjon av strategisk kultur gjennom den konvensjonelle perioden.

3 Den konvensjonelle perioden 1948-1980: Militær kultur og utvikling av israelsk strategi

”Beginnings are notoriously important because divergences that are small at the start of the journey become even greater as time passes”⁴

3.1 Ideologiske faktorer

3.1.1 Sionismen og re-militarisering av historien

Sett i forhold til jødisk historie, er forholdet mellom israelere og deres væpnede forsvarsmakt av relativt ny art. En nasjon som de siste 60 år har vært bortimot totalt mobilisert for krig, hadde i århundrer av sin historie ingen militær tradisjon overhodet (S. A. Cohen, 2008, s. 17).

Tilværelsen i eksil under politisk undertrykking var dominerende motiver i jødisk historie. Gjennom pre-moderne tider var den typiske jødiske respons på undertrykkelse og angrep enten flukt eller martyrdom, ikke motstand eller opprør. Selv om enkelte historiske hendelser definitivt kunne beskrive enkelstående eksempler på jødisk væpnet motstand, ble disse ofte omskrevet av tidlige jødiske historikere. Cohen gir en rekke eksempler på hvordan fremstillinger av slag og trefninger gjennom middelalderen ble omskrevet, på en måte som i større grad fremhevet inntrykket av jødene som et gudfryktig, pietistisk og pasifistisk folk. På tross av at en rekke jødiske personer opp gjennom historien utvilsomt har vært i posisjoner utifra hvor de høyst sannsynlig har måttet sette seg inn i krigsmaktens strategiske rolle, indikerer Cohen at pre-moderne jødedom har avholdt historikere og tenkere fra å skrive om dette, for ikke å risikere beskyldninger om oppfordring til opprør. Det kan hevdes at jødisk historie ble redusert til en historie hvor defaitisme, underdanighet og smertelig tålegrense ble stående som sterkere dyder enn opprør og motstand.

Politisk sionisme endret ikke dette umiddelbart, men etter hvert som flere jøder slo seg ned i Palestina ble væpnet motstandskamp etter hvert en dyd av nødvendighet. Det ideologiske grunnlaget for sionismen, personifisert ved grunnleggeren Theodore Herzl, var imidlertid fortsatt basert på en ikke-voldelig opprettelse av en jødisk stat i Palestina (Creveld, 2002). Praksis ble imidlertid en annen, og en skal ikke underslå enkeltpersoners bidrag til det som kan kalles militariseringen av Israel. David Ben-Gurion innså tidlig at opprettelsen av en stat ville innebære væpnet kamp, ikke bare mot uorganiserte bander, men mot Arabiske nasjonale hærer. Det kan

⁴ Garfinkle, A. (2000). *Politics and Society in modern Israel - Myths and Realities*. New York: M. E. Sharpe Inc.

hevdes at Israels første krig, uavhengighetskrigen 1948-1949, bidrog sterkt til å reversere det tradisjonelle jødiske narrativ om et pasifistisk folk som tok avstand fra militærmakt som virkemiddel. Politisk ledelse fremhevet militærtjeneste som en høyt oppskattet dyd. IDF's første trefninger, og etter hvert seiere, medførte en militærpopulistisk bølge som lederne etter hvert bare trengte å forme. Majoriteten av Israels innbyggere ventet lenger ikke på et politisk budskap om at deres væpnede styrker konstituerte en avgjørende ingrediens i deres nye stat. Tvert imot reagerte befolkningen spontant når nasjonen var i krig, og fasiliterte således et miljø hvor militærmaktens viktighet ble idealisert.

Et eksempel som understreker dette er den heder som tilkom falne soldater gjennom uavhengighetskrigen. Ca 8 prosent av den mannlige befolkningen mellom 18 og 21 år måtte bøte med livet, og nærmere 20 prosent av de falne var sivile (S. A. Cohen, 2008, s. 25). Sivile ofre fikk liten eller ingen offisiell oppmerksomhet, mens militære ble ofre æret på en symboltung, nasjonalistisk måte som opphøyet de individuelle soldatenes offer til nasjonalt eierskap. Egne militærkirkegårder ble opprettet, som etter hvert fikk status som hellige. Koplingen militær innsats og religion fikk etter hvert større spredning ettersom IDF vant sine trefninger mot sine Arabiske naboer, og toppet seg etter seieren i 1967 da det kan hevdes at Israels nasjonale selvfølelse nådde sitt historiske apex; Eksempelvis ble alt IDF militært personell og materiell tillagt adjektivet "hellig" av rabbi Kook i 1967, rektor på et av de mest innflytelsesrike religiøse studiesteder i Israel (S. A. Cohen, 2008). Seieren i 6-dagers krigen noen dager senere ble da også ideologisk fremhevet som en religiøs oppfyllelse av Israels skjebne, like mye som en spektakulær oppvisning av menneskelige egenskaper i krig. Israel hadde på dette tidspunkt militær kontroll på Vest-Jerusalem og en rekke andre steder med religiøs betydning. Slik sett kan det hevdes at IDF i perioden utviklet seg fra å være et militært verktøy av nødvendighet, til den sterkeste nasjonale institusjon som både ble tillagt religiøs verdi, og som ble ansett å være det viktigste symbol for oppfyllelsen av den sionistiske visjon.

Historien ble re-militarisert, og symboltunge hendelser som eksempelvis Masada – massakren ble igjen fremhevet, nå ikke som et symbol på undertrykkelse, men på motstand. Perioden opplevde i tillegg en flom av nasjonalistiske og narsisistiske sanger, bøker og filmer som gjorde lite for å fremheve krigens forferdeligheter og motstanderens tap, og desto mer for å understreke Israels heroiske forsvar. Mye av litteraturen som ble utgitt gjennom den konvensjonelle perioden var også i stor grad basert på personlige biografier og beretninger fra felten, som nokså systematisk unngikk kritiske undersøkelser.

Given the backcloth of history, no one could have predicted that within just two decades of attaining statehood real-life military Israeli commanders would turn into cult figures, with their speeches receiving the attention that other societies bestow on the words of intellectual trendsetters. (S. A. Cohen, 2008, s. 26).

Det kan således argumenteres for at militær deltakelse var en etablert ingrediens i det nasjonale narrativ. Det viktigste symbolet på IDFs rolle som nasjonssbygger var kanskje deltakelsen i etableringen av nye bosetninger. NAHAL, IDFs ungdomsorganisasjon, kombinerte avtjening av verneplikten med bibeholdelse og opprettelse av jordbruksland og bosetninger i områder som var for usikre for normal sivil bosetning. Ut ifra datidens fortolkninger ble IDF regnet som en naturlig forlengelse av den tradisjonelle Sionist-sosialistiske idè om erobring av landet, og derigjennom fullbyrdelsen av den jødiske nasjonale visjon (S. A. Cohen, 2008). Røislien (2010, s. 29) bekrefter at et sentralt element i jødedommen er narrativet om eksil og retur som binder det jødiske folk til *Eretz Israel* (landet Israel), og at forestillingen om jødedommen er en avgjørende funksjon for kollektiv kohesjon.

The IDF is thus a military wherein two parallel concerns merge: One is the cultural and religiously rooted narratives regarding a particular land that contributes to provide a shared canopy among the institutions' members; a second is military function as providers of the state security separating 'us' from 'them'. (Røislien, 2010, s. 218)

Av dette kan det slutes at militærtjenesten konkretiserte symbiosen mellom Israels innbyggere og IDF, uttrykt gjennom landets etter hvert overveldende mengde av kollektive myter, symboler og assosiasjoner. Sirkelen var sluttet for jødisk historie. Et folk som gjennom århundrer hadde gjort det til en dyd å ikke ha noen væpnede styrker overhodet, kan hevdes å bli oppfattet som selve kroneksempelen på en militarisert nasjon. En stat kan defineres som militaristisk når "militarism has connoted a domination of the military man over the civilian, an undue preponderance of military demands, an emphasis on military considerations, spirit, ideals, and scales of value, in the life of states" (Vagts, 2012, s. 228). Sosiologene strides om Israel faller inn i denne kategorien eller ikke. Som en nasjon hvor sikkerhetspolitikken har primat fra øverste ledelse til enkeltindividet, faller Israel inn i definisjonen. Den sosialistiske grunntanken folkeforsvaret IDF bygger på, tyder imidlertid på at sikkerhetspolitikken ikke nødvendigvis står over resten av samfunnet og befolkningen, men at denne oppfatter seg som en del av sikkerhetspolitikken. Eksempelvis kan Nord-Korea hevdes å være et langt mer ekstremt eksempel, hvor befolkning og forsvarsmakt ikke har samme gjennomtrengelige grenser.

IDF ble verdsatt som Israels høyest ansette institusjon (S. A. Cohen, 2008), med verneplikten som basis for nasjonal integrasjon av alle innbyggere, samt ansvar for beskyttelsen av *Eretz Israel* i både den idealistiske, symbolske og rent rasjonelle sikkerhetsmessige betydning. Røislien (2010, s. 43) indikerer dermed at IDF tradisjonelt er både en metafor og et levende symbol for og av Israels innbyggere.

3.1.2 Offiseretos og anti-intellektualisme

Adamsky (2010) fremhever at den sionistiske visjonen av ”den nye jøde” påvirket israelsk tilnærming til militær tankegang. Det sionistiske narrativ søkte å utvikle en ny type personlighet, en antitese til diasporajødene. Religiøs passivitet under undertrykkelse og en fremtredende offermentalitet hadde i årtusener forhindret jødene i å ta skjebnen i egne hender. Den nye jøden (*Sabra*) var en ”sønn av det utvalgte folk”, sterk, fryktløs og uten underdanighetskomplekser, klar til å bygge sitt eget liv i sitt eget land. Sionistene søkte således å etablere en stor og produktiv arbeiderklasse, med en liten gruppe religiøs og sekulær intelligensia til å styre. Søken etter teoretisk kunnskap ble fremstilt som upassende og usosial oppførsel, og assosiert med svakhet og ineffektivitet. Den historiske glorifiseringen av intelligensiaen ble byttet ut med visjonen om den enkle, sterke bonden, som føler seg bundet til landjorda han arbeider på og er forberedt på å forsvare. ”Bokens folk” ble ”folket med plogen og geværet” (Almog, i følge Adamsky, 2010, s. 119). Adamsky fremhever i intervju forskjellen på den historiske jøden og Israeleren i det nye landet som to forskjellige mennesketyper, som til en viss grad også eksisterer i dag mellom Israelere og diasporajøder. Israelerene kultiverte et selvbilde av ”doers” framfor ”talkers”. Filosofer ble underordnet pragmatiske og realistiske menn som foretrekker handling framfor ord. Dette bekreftes også av brigader (p) Avidor i intervju, hvor han eksempelvis påstår at skriving av en militær masteroppgave ikke har noen relevans overhodet hvis den ikke får en praktisk betydning ganske raskt (Avidor, 2012, intervju). Prioriteringen mellom høyere teoretisk lærdom versus byggingen av staten Israel var også i følge Adamsky et moralsk dilemma for de første settlerne, med en normativ preferanse for nasjonsbyggingen. Et biprodukt av denne normen kan hevdes å være høy toleransegrad av anti-intellektualisme for praktikerne, et forhold som ble kultivert og institusjonalisert. I tråd med den generelle motstanden mot teoretikere i forhold til den heroiske, kjempende bonden, har i følge Adamsky israelsk militær kultur foretrukket praktikerne framfor teoretikere. Begge grupper eksisterte i IDF fra starten av. Praktikerne bestod i stor grad av tidligere *Palmach* soldater, mens teoretikerne bestod av innhentede diasporajøder med bakgrunn fra Europeisk og Sovjetisk militærvesen. I følge Adamsky klarte Israels grunnleggere å få maksimum effektivitet ut av kombinasjonen mellom

kreative og energiske *Sabra* praktikere og utenlandsk trente militære profesjonelle. Når tiden var inne for å opprette en regulær hær, ble de profesjonelle brukt til å formulere operasjonelle og organisatoriske konsepter, som i følge Adamsky ble stående som bærebjelker med små moderasjoner gjennom de neste 50 år. Balansen mellom disse to gruppene ble opprettholdt fram til tidlig på 60-tallet, da de praktisk-inspirerte, heroiske *Sabras* begynte å utnummerere den aldrende generasjonen av intellektuelle veteraner. Dette generasjonsskiftet bidro til en ytterligere reduksjon innen intellektuell militær tankegang i IDF. Som resultat hevder Adamsky at den kommandobaserte stilen som også Vardi (2008) fremhever, ble styrende for det offiseretos som ble framdyrket i IDF. Glorifisering av taktisk aktivisme, aversjon mot langsiktig planlegging og en sterk selvtilit basert på taktisk kreativitet og lokal kunnskap ble stående som offisersdyder framfor teoretisk og strategisk innsikt. Vardi argumenterer at atmosfæren av intellektuell stagnasjon og mangelen på krigskunst har vært gjentakende fenomen i IDF nesten siden oppstarten. Videre hevder Adamsky at IDF tidlig hadde et hensiktsmessig taktisk-operasjonelt konsept basert på statsfaderen Ben-Gurions geostrategiske vurderinger, men at IDF aldri utviklet fremragende militær tankegang. Israels tilnærming var basert på uortodoks geriljabasert tankegang. Utdannet etter dette etos, og inspirert av sine tidlige suksesser, ble IDF offiserene skeptiske til strategiske teorier. De taktiske militære suksesser som ble oppnådd i 1949, 1956 og 1967 bygde i følge Adamsky et ”selvbilde av kontinuerlig suksess”. Etter 1967 ble karakteristikken av Israelsk militært lederskap preget av en uttalt anti-intellektualisme og en total mangel på interesse for ”krigskunst”. Neglisjeringen av abstrakt teori utviklet seg fra å være *de facto* situasjonen til å bli offisiell policy (Adamsky, 2010, s. 121). Kommende generasjoner av offiserer vektla dydene mot, utholdenhet, og prestasjon i kamp, og anså praktisk lederskap og ikke teoretisk lærdom som essensen i militær kunst.

Den selvtilitsbaserte arrogansen som rådet etter seieren i 1967 reduserte ytterligere tilnærmingen til abstrakt teoretisk tenking. Effekten ble i følge Adamsky at IDF i beste fall fremstod som konservativt, i verste fall som uproduktive innen den konseptuelle sfære, totalt neglisjerende de intellektuelle tradisjoner ved militær tankegang. Avi Kober (Sek Ref Adamsky, 2010, s. 121) hevder at mesteparten av IDFs intellektuelle kraft konsentrerte seg om teknisk-taktisk-logistiske emner for å løse spesifikke problemstillinger, på bekostning av dyptgående analyser av den moderne krigens natur. Dette begrensede fokuset kan hevdes å være bakgrunnen for IDFs relativt sene erkjennelse av det operasjonelle nivåets eksistens. (Dette blir ytterligere omhandlet i kapittel 4.1.3.) IDF manglet manglet operasjonell tankegang, et forhold som i følge Kober krever et nivå av abstrakt konseptualisering som ikke kamperfaring alene kan gi.

De heroiske og karismatiske generalene i IDF gjorde i følge Adamsky ingen forsøk på å øke sin teoretiske kunnskap tross opprykk til høye posisjoner. Strategiske problemstillinger ble løst ved hjelp av den samme logikk som i taktiske situasjoner. Grunnet at IDF konstant satt praktisk erfaring i første rekke, utviklet det seg et gap mellom praktisk kunnskap og muligheten til å tilnærme seg krig på multidimensjonell, strategisk måte. I følge Kober foretrakk IDF ”to think in terms of technological force multipliers, such as smart weapons, than to create force multipliers based on smart doctrines” (i følge Adamsky, 2010, s. 122). IDF's suksess skyldes i følge Kober og Adamsky i mindre grad deres evne til å utvikle nye konsepter, og i større grad deres evne til å utnytte de Arabiske motstandernes inabilitet til å improvisere under usikkerhet på slagmarken.

3.2 Fysiske faktorer

3.2.1 Geostrategiske betingelser

Israels geografiske plassering kan hevdes å gi de fysiske forutsetningene for utviklingen av Israelsk strategisk kultur. ”In strategy, as in real estate, three critical considerations to keep in mind are location, location and location (...) [Israels] location is hardly an asset..” (Handel, 1994).

Det begrensede territoriet som ble tildelt Israel av FN i 1947 hadde få geografiske fordeler, og grensene var vanskelig å forsvare. At Israel gikk seirende ut av uavhengighetskrigen 1948-1949 med et 22 % større territorie enn det FN hadde tildelt, endret ikke denne situasjonen (Rodman, 2001). En smal kyststripe karakterisert med flate partier uten topografiske fordeler i grenseområdene mot sine Arabiske naboer, gav ingen territoriell dybde overhodet, og grensene ble ofte infiltrert med letthet av selv dårlig trente styrker fra Syria, Libanon, Jordan og Egypt. Disse umiddelbare naboene vil i denne oppgaven omtales som den ”indre” sirkel. At ingen av de Arabiske nabostatene anerkjente Israel som stat og dermed ikke erkjente grensedragningene, gjorde ikke saken lettere for israelske strateger, som ble utsatt for et massivt psykologisk ”grensepress”. Dette ble forsterket også fra stater som ikke hadde direkte grense mot Israel (Handel, 1994). Både Saudi-Arabia, Iran og Irak i øst, og Libya, Tunisia, Algerie, Marocco og Sudan i vest bidro til en ”siege mentality”, en følelse av konstant beleiring fra en samlet pan-Arabisk fiende. Disse statene uten direkte grense til Israel vil i oppgaven omtales som den ”ytre” sirkel.

Beleiringsmentaliteten i jødisk historie var derimot ikke av ny art, men forsterket inntrykket fra tidligere jødisk historie i eksil, preget av ghettoisering, forfølgelse under pogromene, og den nylig erfarte sannhet fra holocaust om at en fullstendig utryddelse av den jødiske rase faktisk kunne bli en realitet. En sterk kultur for selvhjulpenhet kan således hevdes å

ha historiske røtter til pre – moderne jødedom. Den demografiske faktoren talte heller ikke i Israels favør, totalt nummerært underlegne deres Arabiske naboer. Den totale mangelen på strategisk og operasjonell dybde, samt det begrensede mannskapsmaterialet Israel hadde til sin rådighet, dannet rammene for tidlig Israelsk strategisk tankegang. Ben Gurion skrev i 1955 (i følge Handel, 1994 s. 537)

From our point of view there can never be a final battle. We can never assume we can deliver one final blow to the enemy that will be the last battle, after which there will never be the need for another clash or that the danger of war will be eliminated. The situation for our neighbours is the opposite. They can assume that a final battle will be the last one, that they may be able to deliver such a blow to Israel that the Arab-Israeli problem will be liquidated.

Allerede her kan man finne kimen til en strategisk tankegang som ikke ser for seg en endelig slutttilstand etter væpnet konflikt. Israels pragmatiske ambisjoner kan hevdes å begrense seg til midlertidige, begrensede militære seiere, men altså uten å kunne ”diktere motstanderen betingelsene i ruinene av hans hovedstad” (Diesen, 2012, s. 73) eller forvente en strategisk løsning i form av politisk bindende avtaler. Sitatet avslører altså en tidlig forventning om å måtte utkjempe en rekke begrensede kriger uten politisk løsning, men like fullt *eksistensielle* kriger i Israelsk kontekst. Israel hadde med andre ord ikke råd til å tape en eneste krig, samtidig som mulighetene for politisk løsning ble ansett som marginale. Det kan hevdes at denne oppfatningen er bakgrunnen for en israelsk doktrine som ser for seg *battlefield decision*, avgjørelse på slagmarken. De geografiske begrensninger territoriet gav, medførte at Israels største befolkningssentra, industrielle ressurser og militære fasiliteter potensielt var innen rekkevidde for arabiske aggressorer. Mulighetene for å absorbere et angrep ble således ansett å være marginale. Flytiden fra den Syriske og Jordanske grensen til IDF's flyplasser i Negev-ørkenen var bare på 3-5 minutter. Denne mangelen på dybde, kombinert med begrenset antall mannskaper tilgjengelig, fikk konsekvenser for israelsk sikkerhetsstrategi og IDF's operasjonelle og taktiske prinsipper (Handel, 1994). Mangelen på dybde var mest presserende for Israelske strateger før 1967, da Israel skaffet seg større dybde gjennom okkupasjonen av Golanhøydene, Vestbredden, Gaza og Sinai. Før dette hadde Israel en forkjøpsangrepsdoktrine grunnlagt i imperativet om å utkjempe alle kriger på fremmed jord. Det kan hevdes at mangelen på dybde medførte at IDF gjennomførte forkjøpsangrep både under Sinai-kampanjen 1956 og under 6-dagerskrigen i 1967. Slike forkjøpsdoktriner er offensive både på taktisk og operasjonelt nivå. Usikkerheten i en forkjøpsdoktrine ligger imidlertid i at beslutningsmekanikken under usikkerhet gjør den egnet til å provosere fram uintenderte konfrontasjoner, eskalasjoner og krig (Handel, 1994). Før Israel bygget opp sin konvensjonelle kapasitet var imidlertid et mer defensivt territoriell forsvar

(*haganah merchavit*) løsningen på utilstrekkelig geografisk dybde. Det territorielle forsvaret skulle avverge og isolere overraskende angrep til reserven hadde blitt mobilisert. Mangelen på dybde samt det faktum at Israel da ikke hadde råd til å gi rom for å skaffe seg tid, førte til den mentale policyen om ”aldri å vike en tomme” (*af sha'al*). I følge Handel bidro denne mentaliteten til å hindre Israelske strategers handlingsrom. Gitt at Israel etter 1967 hadde skaffet seg nødvendig dybde, kunne de ha basert sin doktrine på mobilt forsvar av Suez-linjen i sør. Istedenfor valgte IDF å konstruere en lang, vanskelig forsvarbar og kostbar statisk forsvarslinje, Bar-Lev linjen. Dette var et valg som stod i kontrast til det IDF gjennom 6-dagers krigen hadde vist var deres definitive komparative fortrinn; dynamisk, manøverbasert og hurtig mobil krigføring med panserenhetene som kjerne (*Blitzkrieg*). Flyvåpenet ble primært brukt til å sikre egen mobilisering, sekundært til å støtte landstyrkene.

Istedenfor å basere seg på en doktrine av kombinasjonen statisk forsvar langs de grensene med minst dybde (Libanon, Syria og Jordan) og mobilt forsvar langs Suez, der de hadde tid gjennom det rom som 6 dagers krigen hadde gitt, valgte israelske strateger en variant av offensiv strategi langs begge fronter. Krigen måtte tas på fremmed jord istedenfor å tillate krig langs eller innenfor egne grenser. Under de første dagene av overraskelsesangrepet på Israel under Yom Kippur krigen 1973, falt denne strategien i praksis et sted mellom statisk og mobilt forsvar. Bar-Lev linjens kollaps i sør hindret det mobile motangrepet sørover. På den annen side var det i praksis statiske forsvaret på Golan, hvor IDF var forberedt, en suksess i følge Handel. Syria mistet nærmere 800 stridsvogner i sitt mislykkede forsøk på å trenge gjennom den defensive linjen.

En annen vesentlig implikasjon av manglende territoriell dybde, var vektleggingen av etterretning som den første linje i Forsvaret av Israel. Israel er, i følge Handel, det eneste land i verden hvor etterretningsgrenen har samme status som land, luft og sjøkomponentene. Mange Israelere har spurt seg om hva som hadde skjedd hvis de Arabiske landene hadde oppnådd strategisk overraskelse innledningsvis under 6-dagerskrigen, før Israel hadde tilkjempet seg strategisk dybde og forsvarbare grenser langs naturlige topografiske hindre (Golan høydene, Suez, Jordan-elven). Selv om israelsk etterretning sannsynligvis har meget høy kvalitet, førte menneskelige feil i etterretningsapparatet til at Egypt oppnådde strategisk overraskelse under Yom Kippurkrigen (Bar-Joseph, 2003). Av den grunn kan det hevdes at Israel fortsatt følte et behov for å ha muligheten til forkjøpsangrep, og dermed utnytte tilgjengelig rom optimalt. Både Handel, Rodman og (E. A. Cohen, Eisenstadt, & Bacevich, 1998) hevder derfor at Israel etablerte en strategisk inflytelsessfære utenfor Israelske grenser, en slags ”ytre” grense som

trIGGER for israelsk reaksjon. Eksempelvis er en krysning av Litanielven i Libanon med større styrker en slik snubletråd – en *rød linje* som hvis krysset medfører en motreaksjon fra Israel. (Andre eksempler på slike røde linjer er å finne i oppsummeringen av israelske strategiske grunntrekk på slutten av dette kapittelet.)

Eksistensen av slike røde linjer, grenser de arabiske statene ikke må trå over, kan hevdes å ha *avskrekkende* effekt som intensjon. Vissheten om at overtredelse av disse vil medføre militær respons, er Israels virkemiddel for å avholde potensielle agressorer fra tiltak som kan tolkes fra israelsk side til å ha fiendtlig intensjon. Denne avskrekkingen (*deterrence*) kan hevdes å være en bærebjelke i israelsk sikkerhetspolitisk tankegang, og behovet for avskrekking er basert på Israels oppfatning om manglende geografisk dybde.

3.2.2 Demografi

Demografiske forhold er som nevnt over ytterligere en dimensjon som bidrar til Israels følelse av usikkerhet i følge Handel. Selv om Israels jødiske populasjon vokste meget raskt på 1950-tallet, satt antall mannskaper tilgjengelig for militærtjeneste klare rammer for hvordan Israel søkte å bygge opp sine militære styrker. Populasjonsraten i forhold til direkte Arabiske naboer (Egypt, Syria, Jordan) var i 1989 1:19 (CIA World factbook 1989 i følge Handel, 1994). Denne raten økte til 1:29 hvis en inkluderer alle Arabiske stater, og vil fortsatt vokse i Israels disfavør for all fremtid. Israels respons på den kvantitative underlegenheten har tradisjonelt vært basert på konseptet *A Nation in Arms* (Folkeforsvaret) samt vektlegging av kvalitet over kvantitet.

A Nation in Arms konseptet innebærer at Israel i den konvensjonelle perioden søkte å få mest mulig ut av sitt begrensede mannskapsgrunnlag, basert på verneplikt (El-Gendy, 2010). Menn blir vernepliktige når de blir 18 år gamle, og avtjener tre år. De kan stå i reserven fram til de er 55, og trener i gjennomsnitt en måned i året. Kvinner avtjener to år, og er i reserven fram til de blir 25 år gamle, hvis de ikke får barn før dette. Kvinner tjenestegjør primært i administrasjon- og støtteavdelinger. Hver soldat har i utgangspunktet fast tilknytning til sin spesifikke avdeling og oppgave, noe som skal sikre forutsigbarhet og personlig kjennskap internt. Et slikt system sikrer at IDF har meget god mannskapstilgjengelighet i krig, samtidig som det koster samfunnet enorme summer å mobilisere full styrke. Handel hevder dette har bæringer på IDF doktrine: Krig må vinnes raskt og avgjørende for å hindre økonomisk paralysering av nasjonen. En forlenget utmattelseskrigføring vil medføre privat og offentlig systemkollaps. Israels mobilisering i 1967 og 1973 hadde kritiske implikasjoner for Israels økonomi, og Handel hevder at dette hensynet bidro til et ønske om å iverksette forkjøpsangrep i 1967.

Den demografiske disfavøren medfører også satsing på kvalitet over kvantitet, både teknologisk og mannskapsmessig. Tidlig israelsk våpenindustri gjorde en kunst ut av å improvisere og utbedre materiell, og våpenindustrien dannet etter hvert ryggraden til Israels industrielle utvikling. Våpenindustrien ble innrettet på en slik måte at Israel skulle være selvforsynt med alt militært materiell, en ordning som fortsatt eksisterer med unntak av jagerfly og større sjøfartøy.

På mannskapssiden har israelske mannskaper har alltid vært bedre fysisk rustet, bedre utdannet og sterkere motivert enn sine Arabiske motparter (Rodman, 2001, s. 16). IDF har utnyttet denne overlegenheten på mange måter. For det første er IDF kjent for meget hard og realistisk trening av sine kampeheter. For det andre har IDF alltid vektlagt seleksjon og trening av sine offiserer på en meget omhyggelig og inngående måte, som i følge Rodman sannsynligvis overgår noen andre lands metoder. For det tredje har IDF vektlagt taktiske og operasjonelle former for krigføring som favoriserer den mannskapsmessig kvalitative overlegenheten. Det kan således hevdes at Israels svar på den kvantitative underlegenhet er rasjonelt og strukturelt begrunnet. Det kan likeledes hevdes at måten Israel forsøker å løse den kvalitative utfordringen på, gir grunnlag for å omtale en kultur. Forrige kapittel viste at offiseresetset var basert på en erklært "doer"- mentalitet. Brigader Avidor hevder i intervju at utdanning av mannskapene og hele den jødiske "tenkemåte" er kulturelt basert, og at dette utnyttet bevisst i utdanningen. Avidor eksemplifiserer dette historisk:

For 2000 years, Jews lived everywhere. At that time, empires came to and fell apart. But the Jews stayed. Why? We had nothing to loose. We only had a book, and you cannot take a book. So we read it over and over, for 2000 years, always trying to find new meanings. What is behind the lines? Always find something new, something different. It's a culture. The student has to be smarter than his rabbi, and that goes in the military as well. Come up with something new. This starts from kindergarden. You have to give history new meanings. You must do better. Military history is merely studied as heritage, not as doctrine. You have to perform, not him.

Det kan hevdes at en slik tilnærming til utdanning legger større vekt på personell enn system, og i stor grad personifiserer ansvaret for IDFs ytelse. For at denne tilnærmingen skulle fungere kan det argumenteres at IDFs enheter og kommandanter ble gitt relativt vide rammer. Hvordan dette utspilte seg i større skala, skal undersøkes i neste kapittel.

3.3 Politisk/militære faktorer

3.3.1 Militær kultur gjennom de Arabisk-Israelske kriger

TZAHAL (det hebraiske akronymet for IDF) ble opprettet kort etter statens Israels opprettelse i 1948. IDF ble offisielt grunnlagt 31. Mai 1948 som et resultat av sammenslåingen av tidligere paramilitære jødiske militsgrupper som *Palmach*, *Haganah*, *Irgun* og *Lehi*. Disse gruppene hadde primært ivarettat jødiske sikkerhetsinteresser under den britiske mandatperioden i datidens Palestina (Creveld, 2002). Vardi (2008) hevder i sin velrennomerte studie om israelsk militær kultur i IDFs tidlige historie at mye av grunnlaget for Israels bruk av militærmakt og derigjennom (min tolkning) strategiske kultur har røtter i den tidlige militære kulturen fra IDFs første taktiske engasjementer. På tross av sammenslåingen av tidlige divergerende politiske militsgrupper under den enhetlige, partipolitisk uavhengige IDF paraplyen, hadde ikke IDF ressurser til å utkjempe fullskala, konvensjonelle kriger mot sine Arabiske motstandere. Generalstaben (GS) anslo så tidlig som i 1948 at IDF bare hadde kapasitet til å utkjempe ”small wars”, og baserte taktikken på arven fra militsgruppene. Dette medførte operasjonskonsepter basert på små, geriljaliknende strukturer og taktikker: [..”operations within enemy territory by small units to fight armed gangs directly, hit their bases, interrupt supplies, communications and chain of command, and weaken enemy forces in order to ease our defending forces when attacked...the size of such units should be no more than a platoon”] (IDF arkiv 1948, i følgeVardi, 2008).

I følge Vardi beholdt IDF dette “small wars” konseptet lenge etter uavhengighetskrigen, samtidig som tradisjonell styrkeoppbygging av regulære enheter og konvensjonelle operasjonskonsepter fant sted. Denne mentaliteten, eller militære kulturen som ble utviklet i perioden, fikk imidlertid langtvisende konsekvenser. For det første korresponderer uttrykkene ”small wars” og ”big wars” med IDFs definisjon av sikkerhetsutfordringene Israel står overfor: *Pågående* sikkerhetsoperasjoner, som omfatter den daglige beskyttelse og overvåkning av grenser og terroraksjoner i Israel, og *fundamentale* utfordringer som innebærer beskyttelse av staten mot konvensjonelle fullskala angrep fra Arabiske stater. Denne inndelingen eksisterer fortsatt i følge Adamsky (2012, intervju). For det andre tillot disse betegnelse tilsynelatende to konkurrerende konsepter å vokse fram samtidig; Den fundamentale konvensjonelle oppbyggingen, samt den geriljabaserte løsningen hvor IDF fremmet en *Tagmul* (represalie) policy med styrker som opererte særdeles selvstendig med tilnærmet autonom operasjonsfrihet vis a vis både sine motstandere og egen israelske regjering. *Tagmul* policyen ble i følge Vardi

skrinlagt av IDF i 1956. Den fikk allikevel både doktrinelle og behavioristiske konsekvenser i lang tid fremover; og dannet ryggraden i hærens selvbilde, operasjonelle tendenser og autoritative (il)lojalitet og autonomi i forhold til politisk beslutningsmakt. Denne autonome, militære kulturen skal som oppgaven vil vise, ha konsekvenser for både 6-dagerskrigen og Yom Kippurkrigen.

Fra et kulturelt analyseperspektiv avslørte Tagmulpolicyen i følge Vardi både de etablerte sannheter og drivkrefter internt i IDF som motiverte offiserer og kommandanter involvert i represalieraidene, samt at disse sannhetene og holdningene ble integrert i IDF som ufeilbarlige aksiomer; Et unikt mønster av ”selvautorisering” for militære aksjoner, samt en autonom militær tendens til selv å definere hva som var de militære målsetninger, og hva som konstituerte en suksessfull operasjon. Denne autonome militære holdningen ble i liten grad motsagt av sivil ledelse, og implisitt tolerert. Grunnet vanskeligheter med å spesifisere identiteten til arabiske infiltratører involvert i terroraksjoner, aksjonerte IDF mot de landsbyer den militære etterretningstjenesten (AMAN)⁵ antok fungerte som operasjonsbaser. Statsministeren, utenriksminister og forsvarsminister godkjente eller avslo operasjoner utifra en liste IDF forela. Operasjonene hadde allikevel en tendens til å bli mer omfattende enn opprinnelig forelagt politisk ledelse. Taktisk opportuniste og ”operasjonell utvikling” førte i stor grad til større tapstall på begge sider for å nå mål som ikke umiddelbart hadde noe operasjonell verdi. Fram til 1953 hadde represalieoperasjonene liten direkte tilknytning til det spesifikke terrorangrep som skulle retaliere. Det var først etter en spesifikk operasjon mot landsbyen Kibya (Jordan) i 1953, som kostet mer enn 70 sivile livet, at operasjonene begynte å bli mer bevisst rettet mot politi og militærbaser. Men hvordan ble suksesskriterier for operasjonene etablert i en setting hvor represaliene ikke hadde direkte tilknytning til den forårsakende terroraksjon? I følge Vardi viser debriefingsnotater og after-action undersøkelser en tendens til å måle suksess ut fra antall drepte arabere, i mangel av nedskrevne, helhetlige operasjonsplaner. Den taktiske suksessen i seg selv var motivasjonsfaktoren for de involverte kommandanter, og dette underminerte i følge Vardi både regjeringens autoritet over et autonomt IDF, samt at aksjonene tilsidesatte operasjonell rasjonalitet til fordel for imperativet om å påføre flest mulig drepte på Arabisk side. På den ene side kan det innvendes at rasjonalet var betinget av dogmet om avskrekking gjennom straffeaksjoner, på den annen side ignorerte IDF således de politiske implikasjoner av represalieraidene for Israel på den regionale og internasjonale arena.

⁵ Agaf HaModiin; Israels militære etterretningstjeneste

Det kan hevdes at utviklingen av den militære kulturen fikk uttrykk på flere arenaer. For det første ble represalieraidene sett på som en meget god skole for offiserer, som videreførte mange av grunntrekkene også i de kommende konvensjonelle kriger. Dette gav stor grad av militær autonomitet, hvor IDF ofte erklærte både mål og middel. For det andre fungerte flere av offiserene som rollemodeller som senere fikk viktige både militære og politiske posisjoner. Eksempler på dette er Moshe Dayan, Ariel Sharon og Yitzhak Rabin. Militær påvirkning på politisk beslutningstaking ble således fremtredende. Dette forholdet mellom IDF og politisk ledelse diskuteres videre i kapitlet om sivil-militære relasjoner. For det tredje var de militære kommandantene normgivende for offiserens etos og innstilling. Erfaring fra stridshandlinger, djervhet, beslutningsdyktighet og personlig karisma ble på mange måter dyder som trumfet politisk lojalitet, boklig lærdom og tilbakeholdenhet. Dette forholdet er allerede omhandlet i kapitlet om ideologiske faktorer. Det kan hevdes at ledere som fremhevet seg gjennom teknisk-taktisk bravur ofte ble sett på som ledere som fylte det politiske beslutningsvakuum gjennom perioder med konflikt og usikkerhet. Dette bidro også til IDFs status i befolkningen som den *de facto* sikkerhetsgarantisten den fremstod som etter de arabisk-israelske kriger. Tross mangel på strategisk og tidvis også operasjonell planlegging vant IDF overbevisende taktiske seiere gjennom offensiv opptreden, manøver og opportuniste.

På tross av taktisk suksess kan det imidlertid hevdes at den offensive kulturen i enkelte tilfeller fikk strategisk uønskede konsekvenser. Selv om forsvarsminister Dayan eksplisitt instruerte sine kommandanter om å stanse framrykningen et stykke før Østbredden av Suezkanalen under 6-dagerskrigen, fortsatte IDF hele veien fram. Brigadier Avidor kommenterer denne hendelsen slik i intervju: "The politicians in the Arab-Israeli wars were not a problem. We see a threat, and its real, politicians or not. It was a suicide mission, but we did it anyway". Handel (1994, s. 558) bekrefter at regjeringen aksepterte dette militære *fait accompli*, uten å ta inn over seg de strategiske implikasjonene. Vardi argumenterer tilsvarende for at den offensive kulturen førte IDF for langt mot Suez i 1967, og dermed sådde spiren til "the war of attrition" 1967-1970, en krig som kostet Israel over 500 soldater (Herzog & Shlomo, 2004). IDF hadde gått for langt, ikke for å oppfylle politiske målsetninger, men fordi det var militært mulig. Israels posisjon ved Suez ble en Egyptisk strategisk torn i siden som kunne vært unngått. I ettertid har dette blitt anerkjent som en strategisk blunder i Israelsk historie, og både Handel og Vardi hevder dette også var foranledningen til Yom Kippurkrigen i 1973. "The war of attrition" medførte økende Sovjetisk involvering på Egypts side, og forsterket Egypts beslutning om å bekjempe Israel i fremtiden. Avidor kommenterer dette slik i intervju:

In 1967 it changed. Now we had something to offer [land mot fred], but the politicians did not accept that. Sadat then fought the war of attrition and the Yom Kippur with military means to achieve a political solution. Israel did not understand that. We fought the wrong war. Militarily, we won, but we lost the war. We could have achieved the same without having to fight Egypt in the Yom Kippur war.

Av dette kan det slutes at IDFs taktiske, offensive briljans og gode improvisasjonsevne under liten grad av politisk involvering medførte takisk suksess, men ikke nødvendigvis strategisk måloppnåelse. Staten Israels primære mål i perioden, *overlevelse*, ble sikret, men kanskje til en høyere pris enn nødvendig. Handel (1994) oppsummerer det slik:

Clearly, it is dangerous to evaluate a strategic victory (or defeat) in military terms alone. Military victoiries have ensured Israel's survival and "bought time", but they have not produced any lasting political solutions. As Clausewitz observed, the results in war are never final unless consolidated by political agreements. Despite its decisive and overwhelming military victory in 1967, Israel failed to "Compel the enemy to do its will".

3.3.2 Politisk-militære forhold i strategiutviklingen

Fram til den første Libanonkrigen i 1982 kan det hevdes at det var stor konsensus, og lite mediedebatt, om gjennomføringen av Israels sikkerhetspolitikk. Dette gav regjeringen handlingsrom til å utvikle sine sikkerhetsstrategier i tett samarbeid med IDF (Handel, 1994). En privilegert elite utformet i praksis israelsk strategi og tok de viktigste avgjørelser om større militære operasjoner. Størrelsen på gruppen var primært determinert av sikkerhetshensyn, sekundært av behovet for å fatte raske beslutninger utenfor et tungrodd byråkrati. Denne konstellasjonen av mennesker er ofte benevnt *kitchen Cabinet* ettersom møtene ofte fant sted på privat grunn, gjerne hjemme hos statsministeren (Peri, 2006). Eksempelvis avholdt Golda Meir slike møter på relativt fast basis på sabbatsdagen. Gruppen inkluderte foruten statsministeren også forvarsminister, og tidvis enkelte andre ministre etter sittende statsministers ønske. I tillegg deltar alltid IDF sjef for generalstaben (CGS), som er øverste militære sjef i IDF, samt sjefen for den militære etterretningstjenesten AMAN. AMAN er øverste etterretningsorgan i Israel, og ansvarlig for analysen av trusler mot Israels sikkerhet.

Israel mangler både en grunnlov og en formell definisjon av hvordan beslutningsprosessen i nasjonale sikkerhetsanliggende skal foregå (El-Gendy, 2010; Peri, 2006). Fraværet av en klar ansvarsfordeling for sikkerhetspolitikken medførte at statsministeren og hans regjering tok dette ansvaret. Det var ikke før i 1976 at en formell lov, *the basic law: The Army*, stadfestet at CGS IDF var underordnet forsvarsministeren (Peri, 2006). Mangelen på formell

struktur medførte i følge Handel at systemet som ble innført under statsminister Ben-Gurion, som for øvrig var både statsminister og forsvarsminister, var sentralisert, hemmelig og autoritært. Skillet mellom statsminister og forsvarsminister ble ikke innført før ved opptakten til 6-dagerskrigen, da Moshe Dayan ble utnevnt til forsvarssjef som følge av sterkt press i befolkningen. Utviklingen av nasjonal strategi ble dermed utformet av en svært liten krets mennesker. Knesset (stortinget) kunne teoretisk sett håndtere nasjonale sikkerhetssaker, men har sjelden gjort dette grunnet den nasjonale konsensus som hersket, mangelen på informasjon, samt behovet for hemmelighold (Peri, 2006).

Uten formelle institusjoner som et nasjonalt sikkerhetsråd, var de sivile ministere fullstendig avhengige av CGS IDF og AMAN til å formidle informasjon om sikkerhetssituasjonen, og gjøre analyser av nasjonale sikkerhetsspørsmål. Det kan således hevdes at en regjering uten tilstrekkelig byråkrati til å utforme langsiktige strategier for *fundamentale* sikkerhetsutfordringer, ble opptatt med den militære bekymring med *pågående* sikkerhetsoperasjoner. Det fantes ingen alternative institusjoner til å analysere og forelegge for regjeringen alternative handlemåter. Agranatkommisjonen 1973, som evaluerte hendelsene i etterkant av Yom Kippurkrigen, ble den første i en rekke utredninger som fastslo viktigheten av å etablere et sikkerhetsråd uavhengig av IDF. Denne institusjonen ble derimot ikke opprettet før i 1999, og dens effekt diskuteres mot slutten av denne oppgaven.

Av dette kan det slutes at selv om forholdet mellom IDF og den politiske ledelse ikke var problemfritt under den konvensjonelle perioden, fulgte det en slags enkel og pragmatisk logikk som gjorde at de to partene levde godt med hverandre. Dette var den formende, nasjonsbyggende periode i Israels historie, og alle krigene, selv -56 og -67 hvor Israel gjennomførte preventive forkjøpsangrep, ble oppfattet til å være *ein brirah*, uungåelige kriger Israel ikke kunne velge selv, påtvunget fra den fiendtlige arabiske verden. Motstatsen til denne oppfatningen er *yesh brirah*, kriger Israel selv kan velge (Røislien, 2010). De arabisk-israelske konvensjonelle kriger ble oppfattet som eksistensielle, noe som gav IDF stor frihet til å påvirke krigens utvikling etter militære vurderinger. Det var i stor grad politisk-militær enighet om strategiske mål: Overlevelse og beskyttelse av eksistensgrunnlag. Middelet var IDF. Andre statlige virkemidler kom definitivt i andre rekke, noe Ben Gurions klassiske utsagn indikerer: "The minister of defence is authorised to make a defence policy, the role of the foreign minister is to explain that policy" (i følge Vardi, 2008). Av den grunn tok heller ikke IDF på seg noe utpreget politisk rolle, og var aldri noen trussel mot den folkevalgte elite. At tidens politiske elite også hadde svært like oppfatninger om

IDFs rolle, utfordret heller ikke denne relative harmonien, selv om den reelle sikkerhetspolitiske makt satt i hendene på statsministeren og et snevert antall betroede medarbeidere.

IDFs styrker ble bevisst spilt ut på slagmarken, preget av offensiv opptreden, fleksibilitet og taktisk opportuniste. At den autonome rollen IDF spilte enkelte ganger gikk på akkord med uttalte politiske føringer, hindret ikke den gjensidige respekt mellom IDF og politisk elite i slik grad at det førte til revolusjonære grep.

På bakgrunn av dette kan det hevdes at den strategiske kulturen i perioden ble preget av den militære vurderingen av den pågående fiendtlige situasjonen, og at policy ofte ble utviklet på kort sikt, i tråd med hva IDFs operasjonelle og etterretningsmessige ledelse mente var militære muligheter for å tilsvare trusselen. Handel (1994, s. 555) sier det slik:

“Consequently, the Israeli government has frequently ignored important considerations such as economics, diplomacy, and negotiations. It has often taken a military approach to problems with no military solution, and it has frequently seen military operations or war as choices of first – rather than last – resort.”

3.4 Delkonklusjon: Israelske strategiske grunntrekk basert på strategisk kultur

Israels politiske mål i den konvensjonelle perioden var primært basert på overlevelse og opprettholdelse av statens eksistens. En strukturell løsning på denne tilnærmingen er dermed en relativt ensidig satsing på det militære virkemiddelet. De fysiske forutsetningene ga tidlig rammene for en strategi basert på utvidelse av Israel til forsvarbare grenser, samt etablering av røde linjer for ytterligere å øke strategisk dybde.

En kulturell forklaring på Israels målsetninger i perioden er målet om opprettelsen og utvidelsen av staten Israel i henhold til den sionistiske ideologi, både i den sosialistiske og religiøse betydningen. Behovet for militær opprustning og ensidig bruk av militærmakt ble forsterket av den kulturelle arven som beleiringsmentaliteten medførte. Av dette kan det synes som om strategiske målsetninger har blitt påvirket og forsterket av kulturelle trekk. Perioden var preget av liten dissonans mellom politiske mål og militære muligheter for å oppnå dem, gitt at motstanderens virkemidler også primært begrenset seg til forsøk på landbasert militær invasjon. Av den grunn fikk IDF stort handlingsrom og få politiske føringer. Måten IDF håndterte dette ansvaret på, gjennomføringen av strategien, kan til en viss grad begrunnes i deres strategiske kultur: Israel preges av utvaskede skiller mellom politisk makt, militær ledelse og befolkningen for øvrig. Slik sett utviskes også skillet mellom politiske og militære målsetninger, av den grunn at det militære etablissement i stor grad er premissgiver for hvilke handlingsalternativer

regjeringen har for hånden. Stor grad av handlefrihet og en bevisst dyrking av offensiv tilnærming, var etablerte normer for IDFs offiserer. Disse normene har blitt institusjonalisert i en slik grad at de fortjener betegnelsen kultur. Praktisk kamperfaring og en erklært ”doer” mentalitet trumfet teoretiske tilnærminger til strategi, og medførte også at teknologiske innovasjoner i stor grad ble inkorporert i eksisterende organisasjon, fremfor å tenke konseptuelt nytt. På tross av dette har IDF vunnet overbevisende *militære* seiere, men oppgaven har også vist at den offensive kulturen medførte at Israel sannsynligvis pådro seg ”the war of attrition” og Yom Kippurkrigen som resultat av en kultur for offensiv taktisk opportuniste, framfor strategisk langsyn.

Det finnes ingen formell sikkerhetsdoktrine i Israel. Dette faktum understreker den rådende oppfatning om at Israelske regjeringer preges av en uformell kultur, opptatt med dagens sikkerhetsutfordringer. Det kan allikevel deduseres noen grunntrekk basert på Israels opptreden gjennom den konvensjonelle perioden, og de er her forsøkt begrunnet utifra hva oppgaven har analysert er kildene til strategisk kultur i den konvensjonelle perioden.

Strategisk defensiv, operasjonell offensiv

Den strategiske defensiven er basert på avskrekking. Den operasjonelle offensiven er basert på oppfattelsen om at hvis avskrekking feiler og Israel blir truet eller angrepet, måtte IDF vinne enhver konflikt. Mangelen på naturlig strategisk dybde, med lange og sårbare grenser, førte til en tidlig Israelsk innstilling om at krigshandlinger må finne sted på fremmed jord, utenfor Israels grenser. Som resultat av dette har som oppgaven har vist, israelske operasjoner vektlagt en blanding av forkjøpsangrep, samt både preventive- og straffeoperasjoner. *Defensiven*, rent forsvarsmessige tiltak har begrenset seg til korte overgangsfaser før overgang til offensive angrep. Unntaket er Bar-Lev linjen. Fravær av relevante defensive tiltak, som mobilt forsvar framfor statisk forsvar i Sinai etter 1967, kan synes å være påvirket primært av en offensiv kultur, samt en kultur for ”aldri å vike en tomme” (*af sha'al*). Et mobilt forsvar kombinert med diplomatiske virkemidler (tilbakføring av land i bytte for demilitarisering) kunne i ettertidens lys kanskje avverget ”the war of attrition” og Yom Kippurkrigen.

Korte kriger for begrensede målsetninger

Kvantitativ underlegenhet og begrenset dybde har ført til at Israel har søkt å vinne sine kriger raskt. På tross av fokuset på raske militære seiere, har Israelske ledere sett det som lite trolig at militære konfrontasjoner vil avstedkomme strategiske avgjørelser. Israel har heller håpet at den kumulative effekten av begrensede, men klare og overveldende seiere på slagmarken ville

overbevise deres motstandere om Israels rett til å eksistere. Således kan det hevdes at den strategiske kulturen baserte seg relativt ensidig på taktisk *battlefield decision*, som akkumulert skulle føre til stans i stridshandlinger, men uten å avstedkomme strategiske, politiske avgjørelser.

Kvalitet versus kvantitet

Gitt den strukturelle disproporsjonaliteten mellom Israel og de Arabiske naboland innen faktorene størrelse, personellressurser og økonomiske ressurser, har Israels grunnleggere kontinuerlig søkt de komparative fortrinn kvalitativ overlegenhet kan gi. Denne overlegenheten er basert på teknologi, motivasjon, initiativ, taktisk overlegne ferdigheter og evnen til å improvisere. En kvalitetskultur basert på prestasjon i kamp framfor teoretisk konseptualisering kan synes å ha bidratt til fremdyrking av taktisk opportuniste framfor strategisk langsyn.

”Røde linjer” og straffreaksjoner

Et grunntrekk i israelsk militær tankegang er oppfattelsen av at umiddelbar respons på tilsynelatende mindre alvorlige Arabiske provokasjoner vil hindre feilkalkulasjoner om israelsk kapasitet, vitale interesser eller sårbarhet under press. Opprettholdelse av avskrekking blir et mål i seg selv. Som resultat av dette har staten Israel identifisert og kommunisert ”røde linjer” hvis overtredelse medfører umiddelbar, og i mange tilfeller, disproporsjonal respons i form av straffereaksjoner. Slike røde linjer fungerer som triggerer for Israelsk *casus belli*, og kan eksempelvis være opprustning som truer militærbalansen i regionen (1956); skipsblokade (1967); invasjon av fiendtlige syriske styrker inn i Jordan (1970); anskaffelse av produksjonsutstyr for atomvåpen (Irak 1981, Syria 2006). Hvert av disse tilfellene har utløst rask og voldelig respons fra Israelske myndigheter.

Folkeforsvaret (A nation in Arms)

Som oppgaven har vist, ble IDF kort tid etter uavhengigheten i 1948 bygget rundt en kjerne av vernepliktshæren, støttet av en mye større reservestyrke som skulle være godt trent, med erfarent personell, og tilgjengelig for rask innsats. Den nesten totale mobiliseringen av tilgjengelige mannskaper skaffet Israel relativt numerisk likevekt med sine motstandere. IDF lagde en hær hvor 90% av israelske innbyggere i praksis var soldater med 11 måneders permisjon. Grunnlaget for tankegangen var Israels strukturelle kvantitative underlegenhet både mannskapsmessig og geografisk. Resultatet var en en forsvarsmakt som symboliserte både den ideologiske visjonen i sionismen, *Eretz Israel*, samt en nasjon med meget uklare skiller mellom militærmakten og den politiske styring. Dette har medført en sikkerhetskultur dominert av den militære

situasjonsvurderingen, og kortsiktige, reaktive militære aksjoner kan synes å være dominerende handling fremfor langsiktige løsninger.

Selvhjulpenhet

Jødisk opplevelse av historisk maktesløshet har manifestert seg gjennom 2000 år av forfølgelse i eksil. Selvhjulpenhet har vært et krav for overlevelse. Denne erfaringen samt den nyere aktivistiske sionismen kan hevdes å gjennomsyre den israelske befolkning med en etos om både selvhjulpenhet og selvtillit. Sentral i dette etos er troen på at Israel ikke skal trenge å være avhengig av andre for å sikre egen overlevelse. Selvhjulpenhet er drivkraften bak Israels egen våpenindustri – inkludert atomvåpenprogrammet, som bidrar til paradigmat om at bare Israelere skal være ansvarlige for landets sikkerhet.

4 Den asymmetriske perioden 1980-2010. Endret kultur og endret strategi

4.1 Ideologiske faktorer

IDF har gjennom de konvensjonelle kriger befestet sin rolle som den institusjonen med høyest tillit i den Israelske befolkning. Som oppgaven har vist, er IDF tradisjonelt oppfattet som et forsvar av og for folket i Israel. IDF var folkets forsvar, ikke partipolitikernes forsvar, og en grunnsten for Israelsk nasjonsbygging og integrasjon. IDF ble tillagt sterke religiøse og symbolske verdier som hang sammen med den sionistiske visjon om *Eretz Israel*. Militære sjefer hadde høyere tillit enn politikerne, og offentlig kritikk av IDF som institusjon var i det store og hele fraværende.

4.1.1 IDFs ideologiske status endres

Invasjonen av Libanon i 1982 kan hevdes å markere et vannskille for Israel og IDF på flere måter. For det første var invasjonen Israels første *Yesh brirah*, en krig Israel valgte selv. Operasjon *Peace for Galilee* hadde som opprinnelig uttalt mål å fjerne PLO fra Sør – Libanon, og således nekte PLO artilleri og – rakkettrekkevidde til Israels nordlige grense. Operasjonens utvikling ble imidlertid sett som et forsøk fra statsminister Begin på å restrukturere det libanesiske politiske landskap, innsette en mer israelsk – vennlig regjering, samt flytte PLO til vestbredden og Gaza (Heller, 2000, s. 38 - 39). Invasjonen kan således hevdes å bryte med Israels kanskje mest fundamentale strategiske grunntrekk, *strategisk defensiv*. For det andre ble resultatet av en invasjon som skulle ta noen få dager, en hengemyr for IDF de neste 20 årene. Det kan hevdes at IDF gikk på akkord med egen strategisk kultur som foreskriver korte, avgjørende kriger for *battlefield decision*, og i stedet endte opp med en utmattende okkupasjon

av en selvstendig stats territorium, en handling så fjernt fra Ben Gurions geostrategiske prinsipper man kan komme. Israel har ikke ressurser eller mannskaper til å begi seg inn på en utmattelseskrigføring på fremmed territorium, men satt seg selv fast i en slik situasjon. Resultatet av dette var en etter hvert gryende aksept for å stille spørsmål både ved IDF's tradisjonelle ufeilbarlighet og ved det militære rasjonale for å opprettholde okkupasjonen. "Lebanon has been the graveyard for Israeli invincibility" (Vira, 2011). En gryende kritikk fra en rekke interessegrupper så dagens lys, hvorav *four mothers* og *bt'selem*⁶ har blitt stående som de sterkeste. Økt motstand i okkuperte områder på Vestbredden og Gaza og Osloavtalens vanskelige start kan hevdes å bidra til et endret forhold mellom IDF og Israels befolkning. IDF's posisjon som uovervinnelig militærmakt i Midt-Østen begynte å slå sprekker. CGS IDF i 1996, general Lipkin-Shahak, uttrykte sitt syn på IDF's dalende popularitet på denne måten i begravelsen til statsminister Yitzhak Rabin (S. A. Cohen, 2008, s. 55):

How far we are, O captain, from the days when the military uniform was a source of pride and self-respect. During the past year, as a result of a process which commenced long ago but which has gained momentum, [we have seen] soldiers and officers, conscripts, professionals and reservists, walking around in our midst with an almost apologetic look on their faces.

S. A. Cohen (2008) betegner IDF's synkende popularitet som en sionistisk versjon av "rutinisering av karisma", og postulerer at dette fenomenet skjer etter revolusjoner verden over: Når de opprinnelige målene er oppnådd, kjølner den opprinnelige gløden. Ubestridt lojalitet til tidligere opphøyde idealer måtte vike for frustrasjon med hverdagens ordinære orden. Cohen hevder at israelere som opplevde konstruksjonen av den jødiske stat i 1948, eller som kom til i løpet av de neste ti årene, ikke kunne unngå å føle enormiteten av Israels mening. Nye generasjoner derimot, tar statens suverenitet og symboler for gitt, uten følelse av å skape jødisk historie, og er langt mindre følelsesmessig forankret til staten og IDF. "Why this lack of enthusiasm and optimism? Perhaps it is nothing uniquely Israeli, but simply the discontent typical of middle age, national as well as individual?" (Heller, 2000, s. 6). Flere studier (S. A. Cohen, 2008; Lomsky-Feder & Ben-Ari, 2007; Peri, 2006) fremhever imidlertid at transnasjonale trender bidro til et endret forhold mellom IDF og befolkningen: Fra starten av 1980-tallet gjennomgikk Israels økonomi og samfunn en progressiv liberalisering. Israel ble i økende grad sensitiv til transnasjonale trender som endret både normer, verdier og oppførsel i hele den vestlige verden. Teknologisk utvikling og globalisering revolusjonerte måten Israels

⁶ *Four mothers* var i utgangspunktet en interesseorganisasjon for foreldre som hadde sønner som tjenestegjorde i Sør-Libanon. *Bt'selem* er en israelsk NGO som rapporterer om brudd på menneskerettighetene i IDF-okkuperte områder. (kilde: Cohen, S. A. (2008). *Israel and its Army - From Cohesion to Confusion*. Usa og Canada: Routledge)

innbyggere jobber og lever på, og satte samtidig nye kriterier for mål og verdier, individuelle så vel som kollektive. Denne sammensatte utviklingen førte i følge S. A. Cohen (2008, s. 56) til en ny ”normalitet” i det israelske samfunn: ”No longer does it denote adherence to a cultural ethos unique to Zionism’s ideological heritage”. Endrede verdier kan hevdes å reflekteres gjennom høyere prioritet av individualisme framfor kollektivet, en effekt som i følge Cohen underminerte det tradisjonelle ”kriger-etos”. Sønner av eliten i Israel, som tradisjonelt hadde forsynt IDF med mesteparten av kampstyrkene og en uproporsjonalt stor andel av offiserene, søkte seg heller til teknisk og økonomisk utdanning, enten sivilt eller innen IDF. Forholdet mellom IDF og befolkningen har i større grad beveget seg fra ”plikt” til et ”forhandlet kontraktsforhold”, hvor større deler av styrkene forventer oppfyllelse av markedsorientert utdanning og selvrealisering. Kamptroppene ble etter hvert i større grad fylt opp av minoriteter lenger ned på den sosiale rangstigen, og effektene av dette diskuteres i neste kapittel.

Drøftingen av den konvensjonelle perioden påviste stor oppslutning om IDF fra både politisk ledelse og befolkningen. Dette var de eksistensielle krigene som konsoliderte staten Israel, og enhver krig var oppfattet som uungåelig, påtvunget Israel, som ikke hadde annet valg enn å vinne militært (*ein brirah*). Det kan hevdes at den asymmetriske perioden i større grad er preget av en debatt om Israels engasjementer i Libanon og Palestina er uungåelige, og om Israel faktisk hadde et valg om å engasjere seg (*yesh brirah*). Litteratur og filmer fra perioden retter et langt mer kritisk blikk på IDFs militære operasjoner, eksemplifisert ved filmer som *Lemon tree* (2008), *Lebanon* (2009) og *Beaufort* (2007). På mange måter kan den kritikken som rettes mot IDF i filmer og bøker på dette tidspunkt hevdes å reflektere en endret virkelighet. Mens veteranene fra 6-dagerskrigen og Yom Kippur aksepterte krig som en nærmest naturlig hendelse som ikke påvirket deres daglige rytme, var ikke dette lenger virkeligheten for soldatene på 1990 og -2000 tallet. Kamp ble regnet som en digresjon fra normalen, og ofte også en unødvendig digresjon (S. A. Cohen, 2008).

På bakgrunn av dette kan det hevdes at den generelle tendensen i perioden er at en større del av befolkningen stiller spørsmål ved rasjonalet for Israels asymmetriske kriger. Det ideologiske grunnlaget var endret som følge av Israels initielle mål var oppnådd. Denne tendensen forsterkes av transnasjonale normer som fremhevet individuelle hensyn framfor de sosialistiske, kollektive strømninger som preget Israels formative år. Dødsfall i kamp ble ikke lenger hedret på den tradisjonelle måten, og det kan hevdes at foreldrene krevde sorgen tilbake fra det nasjonale eierskap (S. A. Cohen, 2008). “Unlike Israel’s ’conventional’ wars, its wars of attrition have not been mentioned in prayers in synagogues, they have no memorial days, and

none of them has been commemorated philatelically [dvs. på frimerker]”(Kober, 2005). Det kan hevdes at denne utviklingen grunner i en kulturkonflikt, hvor spesielt målsetningen med okkupasjonen på Vestbredden kan hevdes å dele Israel militært og politisk. Dette skal undersøkes nærmere i neste kapittel.

4.1.2 Symbolisme og bruk av IDF til ideologisk-religiøse formål

Det kan hevdes at Israel gjennom perioden har stått i en slags kulturkonflikt, med to sterke grupper mot hverandre (Heller, 2000). Litt simplifisert har man på den ene siden en ”internasjonalistisk” gruppe, som er påvirkbar av globaliseringen, både økonomisk (åpne markeder, investeringer og teknologi), politisk – militært (internasjonalt samarbeid, utenrikspolitisk beroligelse, tilbakeholden militær opptreden), og kulturelt (åpne for universelle, sekulære verdier som understreker individuelle valg). På den andre siden finnes en slags ”motreaksjonsgruppe” som er i mot globalisering enten gjennom proteksjonistisk økonomi, avskrekkende militærmakt, og en oppfatning om en ”unik og autentisk” kultur som setter kollektive verdier over individuelle. Heller (2000) hevder disse gruppene også kan kalles ”sekulære” og ”religiøse”, men understreker at slike inndelinger er meget forenklede modeller. Blant de sentrale skillelinjene mellom disse gruppene er holdningen til *Eretz Israel* generelt og til IDFs disposisjoner på Vestbredden spesielt. Den ”sekulære” kulturen ser IDFs oppdrag gjennom den instrumentelle linsen, og har primært spørsmålet om sikkerhet som referanse. Denne gruppen kan hevdes å ha mindre villighet til å ofre seg for en okkupasjon som ansees som unødvendig, og kan således hevdes å ha lavere strategisk tapsterskel. Dette har gitt opphav til en større grad av militærnekting av samvittighetsgrunner. Denne typen nekting var neglisjerbar under den konvensjonelle perioden, men har økt i styrke gjennom den asymmetriske perioden, og er spesifikt knyttet til tjeneste på Vestbredden. Et av flere eksempler som startet massiv mediedebatt i Israel, kom som følge av et offentlig brev til forsvarsministeren fra en rekke reserveoffiserer (Peri, 2006, s. 186):

We, reserve combat officers and soldiers of the Israel defence Forces, who were raised upon the principles of Zionism, self – sacrifice and giving to the people of Israel the State of Israel... We hereby declare that we shall not continue to fight this War of the settlements. We shall not continue to fight beyond the 1967 borders in order to dominate, expel, starve and humiliate an entire people. We hereby declare that we shall continue serving the [IDF] in any mission that serves Israel's defense. The missions of occupation and oppression do not serve this purpose – and we shall take no part in them

Det kan hevdes at denne gruppen ser de sionistiske målene som oppnådd etter 1967, og legger en mer sekulær tolkning til grunn for hva sionismen skal være. Den ”religiøse” kulturen ser derimot

på situasjonen med et ideologisk-religiøst utgangspunkt, og har vanskelig for å gjøre kompromisser i forhold til palestinerne (Heller, 2000). For denne gruppen er det uaktuelt å gi fra seg deler av det hellige land tilbake til palestinerne. Et ytterpunkt er den radikale delen av den nasjonalistisk-religiøse etablissement som gir militærtjenesten en ”messianistisk-religiøs rolle” (Lomsky-Feder & Ben-Ari, 2007). Det er kontrovers rundt bruken av religiøse soldater i den tvungne evakueringen av settlements på Vestbredden. Denne kontroversen ble forsterket da en gruppe rabbier proklamerte at deres autoritet – og deres påbud om aldri å gi opp noen del av landet Israel – stod høyere enn de militære kommandantene (Lomsky-Feder & Ben-Ari, 2007). Samtidig er det en tydelig trend at de religiøse gruppene i større grad søker til infanteristyrkene, mens den sekulære eliten søker til etterretning, teknisk utdanning, flyvåpenet og spesialstyrkene (S. A. Cohen, 2008). I noen av infanteribrigadene har antallet religiøse kompanisjefer passert 50 %. Dette er mer enn tre ganger så mange som den religiøse delen utgjør av den totale befolkningen (Harel, 2010). Dette kan hevdes å gjøre forholdet mellom palestinere og IDF vanskeligere på Vestbredden, samtidig som det er økende motstand i infanterienhetene mot å gjennomføre tvangsflytting av religiøse settlements. Av dette kan det slutes at ”sekulære” grupper i større grad nekter å tjenestegjøre på okkuperte områder av samvittighetshensyn overfor palestinerne, mens ”religiøse” grupper i større grad nekter å etterkomme pålegg fra egen regjering om tvangsflytting av egne settlements. Hvordan dette påvirker forholdet mellom IDF og politisk makt, skal undersøkes i neste kapittel.

4.2 Politisk/militære faktorer

4.2.1 Politisk-militære forhold i strategiutviklingen

Den asymmetriske perioden 1980 – 2010 kan hevdes å være preget av et langt mer komplisert politisk landskap enn den konvensjonelle perioden. El-Gendy (2010) påviser at Israels politiske diversifisering i perioden ikke bare kan forstås som en høyre-venstre konstellasjon, men at politiske blokker dannes på tvers av de tradisjonelle inndelingene, basert på særinteresser og kompromisser. Dette gir et mer tredimensjonalt bilde enn den tradisjonelle todimensjonale høyre-venstre koalisjonsinndelingen. Framveksten av en rekke småpartier, samt et meget lav terskel (minstegrense) for representasjon (hevet fra 1% til 2% i perioden 1996-2006) har gitt en periode med en rekke koalisjonskonstellasjoner og hyppig skiftende regjeringer. Israels regjeringer har hatt en gjennomsnittlig regjeringstid på kun to år, og i perioden 1995 – 2005 har Israel hatt syv ulike regjeringer (El-Gendy, 2010). Dette er fordi ingen partier klarer å oppnå majoritet, og dermed tillates perifere småpartier utenfor hovedstrømningene i politisk og offentlig diskurs representasjon. Eksempler på slike partier er de religiøse *Haredi* partiene, som

gjennomgående representerer en konservativ, ideologisk-religiøs tilnærming til Israels posisjon i Midt-Østen. De hyppige regjeringsskiftene kan også hevdes å forsterke en effekt som oppgavens første del viste: Kortsiktig planlegging og politisk ubesluttet somhet i en meget uklar politisk situasjon hvor partene er uvillige til å binde seg eller forplikte seg til langsiktige strategier. Politisk overlevelse og *pågående* sikkerhetsoperasjoner får relativt større viktighet enn *fundamentale* sikkerhetsoperasjoner som eksisterer på lengre sikt.

Som oppgaven har vist, er IDFs fortsatte okkupasjon av Vestbredden det ubestridt viktigste stridstema i israelsk politisk og sikkerhetsmessig diskurs. Peri (2006) hevder at et avgjørende øyeblikk i forholdet mellom IDF og politisk ledelse gikk ved opprettelsen av det første nybyggerområde på okkupert Vestbredden i 1975. Episoden er kjent som "The Sebastia Affair": Statsminister Rabin gav ordre til IDF om å fjerne de religiøse nybyggerne. CGS Gur nektet, og hevdet at dette ville medføre blodsutgytelse eller at soldatene ville nekte å følge ordre.

It [The Sebastia Affair] exposed the government's weakness and made clear to the settlers that through the use of force they would be able to impose their will on the government. This is, in fact, what they have done ever since. ...Rabin candidly admitted to me that he never forgave himself for having yielded to Gur on that day. (Peri, 2006, s. 6)

Etter dette har politikerne hatt store vansker med å kontrollere illegal utbygging, og det har vært brytninger i IDF om å både beskytte og fjerne nybyggere. Dette kan hevdes å henge sammen med den viktigste ideologiske debatten i Israel: I hvilken grad den fortsatte okkupasjonen er en rasjonelt sikkerhetsmessig begrunnet, og dermed at tilbaketrekking kan foregå etter forhandling, eller om den er en fortsettelse av religiøs sionisme – og dermed den fortsatte utvidelse av *Eretz Israel* i både den religiøse og ideologiske betydning. I dette perspektivet er IDF fortsatt verktøyet for fortsatt ekspansjon, med plikt til å beskytte bosetterne på israelsk hellig grunn. I en slik tradisjon er ikke tilbaketrekking, eller det å bytte land mot sikkerhet, et aktuelt tema. Enkelt sagt kan det hevdes at den konservative fløyen ser okkupasjonen av palestinsk land som en fortsettelse av *The war of Independence* som startet i 1948. Den liberale fløyen har et ønske om å konsolidere staten Israel innenfor forhandlede grenser, og således "risikere" å slippe opp jerngrepet for at normale relasjoner skal få mulighet til å utvikles.

I dette kompliserte politiske landskapet kan det argumenteres at IDF har fått en tydeligere politisk rolle enn under de konvensjonelle krigene. Peri (2006) viser til at IDF har fått et *de facto* politisk ansvar i territoriene ettersom IDF har fått det administrative ansvaret for okkupert land. Oppgaven har tidligere vist at IDF og AMAN i stor grad fungerte som premissleverandør for politiske valg i den konvensjonelle perioden. Det kan således hevdes at denne funksjonen er

forsterket når det gjelder okkupert territorium i den asymmetriske perioden. Peri (2006, s. 260) viser at den militære etterretningstjensten AMAN "(...) runs the battle in the field, conducts the talks with the Palestinians, and is also the one whose intelligence assessments are most highly valued by the administration and considered the most authoritative and accurate". I følge Peri svekker dette den sivile kontroll med militæret. Alternativet til den militære vurderingen av situasjonen er det sivile sikkerhetsrådet, som ble opprettet i 1999, og som Agranatkommisjonen fastslo var nødvendig allerede i 1973 (Se kapittel 3.3.2.). Både Peri og El-Gendy fastslår kategorisk at sikkerhetsrådet aldri har fått det mandat og det gjennomslag som er nødvendig, og referer en rekke tidligere sjefer for sikkerhetsrådet som bekrefter denne tendensen. Politisk ledelse forholder seg fortsatt til AMAN og IDF. På bakgrunn av dette kan det hevdes at den sivile kontroll av IDF er svekket i perioden, og at IDF har fått en sterkere politisk profil. Dette understrekes ikke minst av den tydelige tendensen til at CGS og etter hvert sjef for AMAN gjennom perioden ofte går ut i mediene og tilkjennegir sitt syn hvis det står i kontrast til politisk ledelse. En slik handling kan hevdes å være uakseptabel i Norge og de fleste andre vestlige land. I Israel kan det hevdes at slike utspill etter hvert blitt en etablert norm, og at slike offentlige krangler mellom forsvarssjef og statsminister er mulig grunnet IDF's tradisjonelt meget sterke stilling i samfunnet. CGS hevder på en måte befolkningens sikkerhetsinteresser overfor egen politisk ledelse når disse er uenige. Av dette kan det slutes at det er meget personavhengig hvordan det offentlige forholdet mellom CGS og statsminister utarter seg. Politisk ledelse på sin side kan hevdes å være avhengig av den kredibilitet IDF synes å inneha i befolkningen, og det har således ikke foregått avskjedigelser av CGS gjennom perioden tross tilfeller av meget høylydt, offentlig krangel (Peri, 2006). Blant beskyldningene som går fra politisk ledelse mot sentrale IDF generaler er blant annet at generalene bruker sin posisjon for å fremme en politisk karriere etter at deres periode som sjef er avtjent. Dette stemmer også i stor grad, i det bare tre av de seksten CGS Israel har hatt siden 1948, ikke har valgt å tre inn i politikken (El-Gendy, 2010). Dette er også en norm som ikke er gjenkjennbar eksempelvis i Norge.

Though the democratic nature of Israeli society has been preserved and the military continues to subscribe to democratic values, Israel exists as a nation in arms and, therefore, lacks integral boundaries between its military and society. This has inevitably led to the militarization of certain societal spheres and the politicization of the military in other spheres. (Peri, 2006, s. 29)

På tross av en kultur hvor Israels viktigste politiske og militære ledelse debatterer ulike standpunkter offentlig, er det grunn til å hevde at IDF fortsatt er under sivil kontroll. Peri (2006) viser at politiske beslutninger er blitt fulgt lojalt opp av IDF på tross av offentlig uenighet om

strategien. Eksempler på dette er uttrekningen fra Libanon i 2000 og fra Gaza i 2005. På den ene side kan det argumenteres at den militære ledelses motstand mot uttrekning primært har vært basert på behovet for å opprettholde avskrekking (Peri, 2006). Argumentet var at en *ensidig* uttrekning vil redusere avskrekking som virkemiddel, i det IDF kan beskyldes av Hizbollah og Hamas for å ha tapt militært, og dermed at væpnet motstand og terror fungerer. På den annen side kan det hevdes at 40 år med overlegen militær makt har lært IDFs strateger at *battlefield decision* ikke lenger er mulig i asymmetriske konflikter (Kober, 2001). Dette bekreftes av Avidor (2012) i intervju: "The military can not win in the 21 century. Or both sides wins. There are no decisive victories". Av den grunn har ofte de militære kommandantene vært pådriverne for en forhandlet løsning med Palestinerne (Peri, 2006). Tosidige avtaler vil gi inntrykk av at IDF ikke har tapt, og på den måte opprettholde inntrykket av at IDF har avskrekkende effekt. I både Libanon og Gaza trakk imidlertid IDF ut ensidig, uten forhandlet avtale, etter ensidig politisk beslutning. Det kan hevdes at tosidige avtaler ikke er politisk mulig, gitt radikale religiøse partiers uproporsjonale påvirkning. Av den grunn kan det argumenteres at IDF blir det eneste verktøyet sittende statsminister kan manøvrere med. Eksempelvis gikk statsminister Barak til valg i 1999 på et politisk løfte om ensidig uttrekning fra Libanon (Peri, 2006). Hvordan dette påvirker militærmakt som avskrekkende virkemiddel, er et debattert tema i Israel (Avidor, 2012, intervju).

På den ene side kan det hevdes at IDF mister troverdighet da det kan etableres et inntrykk av militært tap, eller mangel på seier. Avskrekking mister da sin evne til nektelse gjennom kontroll av territorium. På den andre siden kan en ensidig uttrekning gi handlefrihet til politisk ledelse som ikke er bundet opp i en avtale som innebærer ytterligere lovnader. Slikt sett kan militærmakten igjen ha avskrekkende effekt gjennom trusler om represalier ved fremtidige provokasjoner (Vira, 2011). Det kan hevdes at dette er trenden gjennom den andre Libanonkrig og Cast Lead, hvor IDF i begge tilfeller svarte på provokasjoner med overlegen disproporsjonal styrke, uten å okkupere territorium. Den avskrekkende effekten ligger således i muligheten til å eskalere situasjonen til et nivå motstanderen ikke kan matche. Avidor (2012, intervju) kommenterer temaet avskrekking slik:

Deterrence works. Not every time, but in general, it works. It worked with Egypt. It worked on the West Bank. It worked partially on Gaza, where Hamas is now trying to stop the rockets because they now have something to loose. They may become a state. Other fanatic jihadist organisations are now doing the firing. But we can do Cast Lead every 2 - 3 years if necessary. Unlike expeditionary armies, the IDF can not go home. Maybe it's a question of 100 – 200 years, but we'll have to continue until the problem is solved.

Lederen for Hizbollah, Hassan Nasrallah, innrømmet også at han ikke ville gjennomført kidnappingen i forkant av den Andre libanonkrigen, om han hadde visst konsekvensene på forhånd: "If I had known on July 11 (...) that the operation would lead to such a war, would I do it? I say no, absolutely not" ((AP), 28 August 2006). Israels nordlige grense har da også etter 2006 til i dag sett den roligste perioden i Israels historie.

På bakgrunn av dette delkapitlet kan følgende slutes: IDF blir ofte det eneste politiske verktøyet som kan brukes fordi den diplomatiske og innenrikspolitiske situasjonen i lange perioder er fastlåst. Ensidig uttrekning av IDF fra Libanon og Gaza ble trumfet gjennom av politiske beslutningstakere. Den militære, pågående sikkerhetsoperasjonen kan hevdes å søke å beherske og begrense trusselen (*containment*), i en politisk ustabil periode. Avskrekking gjennom trusselen om disproporsjonal repons, har blitt understreket ved den Andre Libanonkrigen og Cast Lead. Dette kan tolkes som en re - kommunikasjon av "røde linjer", hvor motstanderen må forvente disproporsjonal respons ved tilsvarende provokasjoner i fremtiden.

4.2.2 Militær kultur – teknologi og doktrine

Doktrinelle debatter i IDF startet etter Yom-Kippur krigen, basert på to problemstillinger: IDFs vanskeligheter med å gjennomføre kombinerte operasjoner, samt problemet med større tetthet på slagfeltet, som vanskeliggjorde manøver. Den tradisjonelle offensive kulturen ble trukket i tvil. Selv om IDF etterhvert fant metoder for å utvikle sitt kombinerte konsept, skapte problemet med begrenset manøverrom hodebry i IDF (Adamsky, 2010). Tanken om en mer reaktiv defensiv innrettet doktrine ble sådd, men møtte motstand grunnet antakelsen om at enhver defensiv innretning ville redusere den avskrekkende effekten. IDF fortsatte å integrere ny teknologi og innovasjoner inn i eksisterende organisasjon, doktrine og prosedyre, som kan tolkes som en evolusjonær kontinuitet innen et stabilt rammeverk, heller enn revolusjonære nye konsepter.

Angrepet på Libanon i 1982 viste at IDF, og IAF⁷ i særdeleshet, hadde kommet svært langt når det gjaldt å integrere avanserte sensorer og PGM⁸ missiler. I løpet av de første to timene av angrepet hadde IAF tatt ut hele det Syriske SAM⁹ systemet som var plassert i Bekkaa dalen ved hjelp av droner, datafusion og *real-time* etterretning som grunnlag for Israelske massive flyangrep. I tillegg tok IAF ut syriske panserenheter med laserstyrte missiler. Det kan hevdes at denne oppvisningen i teknologisk krigføring var så revolusjonær at supermaktene enda

⁷ Israeli Air Force

⁸ Precision Guided Munitions

⁹ Surface to Air Missiles

ikke hadde produsert eller deployert tilsvarende kapasiteter (Adamsky, 2010). Verden så ikke en tilsvarende oppvisning, dog i en mye større skala, før Gulfkrigen i 1991. Paradoksalt nok førte ikke denne delen av Libanonkrigen til noen transformasjon av israelsk operasjonskonsept. I følge Adamsky ble utviklingen sett som en sektorisert utvikling innen IAF som ikke fikk påvirkning på IDFs generelle operasjonelle konsept. Slik sett kan det hevdes at IDF hadde teknologien, men ikke erkjente at en RMA hadde funnet sted i sine strategiske operasjonskonsepter. En slik mangel på konseptuell reorientering kan hevdes å grunne i IDFs tradisjonelle motstand mot teoretisk konseptualisering, basert på anti-intellektualisme og kortsiktig fokus på pågående operasjoner. Tross den overbevisende teknisk-taktiske starten på Libanonkrigen i 1982, skulle okkupasjonen av Sør-Libanon bli en hengemyr for IDF de neste 20 årene. Libanonkrigen ble, som drøftingen av de ideologiske faktorene har vist, en katalysator for befolkningens økte motstand mot IDF og styresmaktene.

Den fremtidige innrettingen av IDF på 1990 tallet ble en nasjonal diskurs, preget av to retninger: *Tradisjonelistene* som hevdet fortsettelse av IDFs grunnleggende doktrine og kultur: Pansertung offensiv blitzkrieg og avgjørelse gjennom bekjempelse av motstanders stridkrefter, og *reformistene* som hevdet større fokus på dynamisk forsvar, manøverens relativt mindre betydning i et scenario dominert av luftmakt og PGM for å lamme motstanderen som system.

En gruppe offiserer og akademikere som tilhørte reformistene ble etter hvert tilgodesett med vide fullmakter til å utvikle operasjonell kunst i IDF, et konsept og et nivå som ikke hadde fantes før i IDF. Gruppen ble kalt OTRI¹⁰ og ble ledet av Brigaderene Shimon Naveh, Dov Tamari og Zvi Lavnir. Gruppen kritiserte den konservative tilnærmingen i IDF basert på "the cult of the offensive", samt mangelen på intellektuell utvikling og doktrinens irrelevans gitt geopolitiske endringer og nye teknologiske innovasjoner. De kritiserte således den tradisjonelle offensive pansermanøveren med mekanisk ødeleggelse av motstanderens konvensjonelle stridkrefter som mål (Adamsky, 2010). Argumentet var at denne tilnærmingen ikke i lengden ville bære den avskrekkende effekt som var ryggraden til Israels forsvarskonsept, samt at pansermanøveren ikke kunne tilsvare den fremvoksende ballistiske trusselen fra den "ytre sirkel" eller den asymmetriske lavintensitetstrusselen fra den "indre sirkel" av arabiske motstandere. Sterkt påvirket av US *AirLandBattle* doktrinen, den Sovjetiske *Deep Operations*, samt Gulfkrig 1, så OTRI behovet for en systematisk multidimensjonell tilnærming med bekjempelse av mål på alle nivåer hos motstanderen, som skulle føre til systemkollaps, og bortfall av motstanderens *rasjonale*. Terminologien ble i stor grad hentet fra russisk operasjonstenking, kombinert med

¹⁰ Operational Theory Research Institute

terminologi fra arkitektur og postmodernisme. Høyere offiserer deltok på obligatoriske kurs, og terminologien og konseptet spredte seg etter hvert i IDF. Konseptet hadde mye til felles med den mer kjente EBO¹¹, men med helt særegen terminologi. Den nye tilnærmingen krevde koordinerte angrep gjennom hele motstanderens dybde og dimensjoner (strategisk, operasjonelt og taktisk nivå) med hensikt å etablere effekter som lammet hele systemet både fysisk og mentalt.

Den andre intifada ble laboratoriet for konseptet, og prøvene var såpass lovende at konseptet ble besluttet innført i IDF både i lav og – høyintensitetskonflikter (Adamsky, 2010). Operasjonene i Gaza og på Vestbredden viste IDF's mulighet til å levere PGM fra land- og luftbaserte plattformer mot dynamiske mål på få minutter, basert på sanntids etterretninger fra både menneskelige og tekniske plattformer. Denne tilnærmingen er det Peri (2006) kaller ”targeted prevention operations”, hvor IDF likviderer fiendtlig nøkkelpersonell på en relativt kirurgisk måte. Det kan allikevel innvendes at denne tilnærmingen ikke var annet enn en teknisk oppgradering av de taktiske operasjonene i territoriene, en ”bottom-up” tilpasning som IDF tradisjonelt har hatt som varemerke. Operasjonene i territoriene er brigadeoperasjoner (Avidor, 2012). Innførselen av nytt konsept i større skala, som mobile divisjonsoperasjoner, skulle imidlertid støte på problemer.

Da Israel gikk til krig mot Hizbollah i 2006, ble OTRI konseptet i stor grad sett som en vesentlig faktor til IDF's dårlige prestasjon (Adamsky, 2010; Eshel, 2008). Angrepet på en IDF grensepattrolje resulterte i tre døde og to bortførte soldater. IDF iverksatte en overveiende lufttung operasjon mot Hizbollah, og som i 1982 hadde IAF suksess innledningsvis: Samtlige av Hizbollahs medium rekkevide SSM¹² ble tatt ut i løpet av to døgn. Problemet var at dette bare utgjorde ca 3 % av Hizbollahs arsenal, et faktum AMAN tilkjennega før operasjonens start. Hizbollah svarte med omfattende angrep med enkle raketter med kort rekkevidde (*kassam* og *katyusha*), i en slik mengde at IAF ikke hadde mulighet til å tilsvare dem i tide. Israels nordlige landsbyer måtte tåle et massivt bombardement gjennom de 34 dager krigen varte, uten at IDF klarte å redusere trusselen. Winogradrapporten (Israeli ministry of foreign affairs, 2007), som evaluerte den andre Libanonkrigen, avslører at det tok to uker før CGS Dan Halutz fra flyvåpenet satte inn bakkestyrker. Disse styrkene var i stor grad basert på reservister og hadde ikke trent fullskala manøver på flere år. De gjorde en dårlig figur mot Hizbollahs hybride taktikk, basert på fortifiserte posisjoner i sterkt lende i dybden, med avanserte pansernvåpen og gjensidig støtte. I tillegg førte OTRI-terminologien til en rekke misforståelser, samt angrep mot

¹¹ Effects Based Operations

¹² Surface to surface missiles

mål som ikke hadde tradisjonell militær relevans. Et slikt eksempel er IDFs gjentatte forsøk på å erobre landsbyen *Bint Jbeil*, av den grunn at Hizbollah-leder Nasrallah her holdt en inflammatorisk tale noen uker før krigens utbrudd. En slikt angrep for symbolsk, kognitiv effekt, gav ikke god ressonans i den tradisjonalistiske delen av IDF og regjeringsapparat, et faktum som blir understreket av Avidor i intervju og av Adamsky (2010). Brigader Avidor hevder i intervju at OTRI hadde mye av skylden for IDFs mislykkede opptreden i 2006:

4 divisions fought different concepts. OTRI caused lot of damage. Trying to inflict the meaning of enemy decisionmakers failed. It is nice on paper, but it does not work. There is a difference between fighting Hizbollah on the ground in a village and bombing Beirut. In America, a lot of smart guys who can write books are writing doctrine, and then impose them on the troops. In the IDF? If we have a successful operation, we write it down, and it's a doctrine...fluid, changing, updated. It happens to every wartime army. In a peacetime army, it's a different story. We put theory onto performance, not perform according to theory.

Det kan argumenteres at Libanonkigen i 2006, samt operasjon *Cast Lead* i Gaza 2008-2009 gav argumenter til IDFs tradisjonister og "Back to Basics" advokater: I Libanon førte man ikke klassisk pansermanøver slik man burde, men i Gaza viste IDF at de har tatt seg sammen og igjen fått orden på sine tradisjonelle komparative fortrinn; klassisk pansermanøver og avgjørelse med landstyrker¹³. Både Adamsky (2010) og Avidor (2012) modererer dette i noen grad: I følge Avidor var ikke brigadeoperasjonene (4 brigader) i *Cast Lead* noen militær utfordring for IDF. Denne typen operasjoner kan gjentas med jevne mellomrom så snart trykket fra Islamske jihadister på Gaza blir stort nok. Deretter er det et spørsmål om hvor mange ganger Gaza tåler en disproporsjonal maktdemonstrasjon. Dette avslører en fortsatt tro på avskrekking gjennom represalieoperasjoner. Det kan hevdes at et forsterket fokus på pansermanøver kanskje bare er ment å avhjelpe et fremtidig problem i Libanon, men ikke Israels fundamentale sikkerhetsmessige utfordringer, som nå i større grad består i ballistiske trusler fra den "ytre sirkel". Dette skal gjennomgås nærmere i neste kapittel.

4.3 Fysiske faktorer

4.3.1 Geostrategiske betingelser

Kapittelet om den konvensjonelle perioden har argumentert at Israelsk strategisk tenking var sterkt preget av mangelen på territoriell dybde, og at dette har vært en medvirkende kilde til en strategisk kultur basert på offensiv manøver (*Blitzkrieg*) konsentrert rundt panserkorpset. De Arabisk-Israelske kriger har som oppgaven har vist, gitt Israel større dybde primært gjennom

¹³ Se f.eks Lt. Col. Scott Farquar (Red.). (2009). *Back to Basics- A study of the Second Lebanon war and operation CAST LEAD*. Fort Leavenworth, Texas: Combat studies institute press

okkupasjon av land, sekundært gjennom opprettelsen av *røde linjer* og tidlig varsling-systemer som utvider Israels relative dybde og inflytelsessfære. Slik sett kan det hevdes at IDF har lyktes i å skape en situasjon hvor de dominerer sine Arabiske nabostater konvensjonelt.

Dette kapitlet vil argumentere for at endrede geostrategiske betingelser har påvirket israelsk strategisk tenking fra ca 1980 tallet og fram til i dag. For det første kan det hevdes at verdien av dybde teoretisk sett avtar med innførselen av nye typer teknologiske, presisjonsstyrte våpen (PGM) med lang rekkevidde. Handel (1994, s. 534) hevder at "modern technology has made strategy less dependent on geographical conditions by "shrinking space", "accelerating time", and increasing firepower beyond the previous limits of the imagination". For det andre kan det argumenteres at Israels konvensjonelle overlegenhet ble erkjent av den arabiske verden etter Yom-Kippurkrigen i 1973, spesielt etter IDFs massive oppbygning av konvensjonelle kapasiteter mot slutten av 70-tallet. Perioden preges således av to effekter av Israels konvensjonelle overlegenhet og okkuperte dybde: For det første så perioden framveksten av asymmetriske strategier fra primært ikke statlige aktører (PLO, Hamas, Hizbollah) som svar på IDFs konvensjonelle overlegenhet. For det andre framkom etter hvert den israelske erkjennelsen av kostnaden ved å holde territorie for å skaffe seg nødvendig dybde, en nødvendighet som forrige kapittel viste møtte kraftig motbør, spesielt etter hvert som okkupasjonen av Libanon trakk ut og IDF jevnlig tok tap. IDF trakk seg ut av Libanon i 2000 og fra Gaza i 2005, og står i dag bare igjen med Golanhøydene og Vestbredden som okkupert område.

Det kan hevdes at geostrategiske, strukturelle betingelser har lagt rammene for den viktigste endringen av grunntrekkene i israelsk strategisk tilnærming. Fremveksten av ballistiske trusler fra både Hizbollah og islamistiske grupper på Gaza har dominert israelsk sikkerhetsdiskurs etter den første intifada. Potensialet for samme type trusler økte også fra den arabiske "ytre" sirkel. Både Iran, Irak og Libya har truet Israel med Scud missiler og masseødeleggelsesvåpen (Peri, 2006, s. 36). Israel ble utsatt for 42 Scudmissil - angrep under den første Gulfkrig i 1991 (Heller, 2000, s. 30). (Heller, 2000, s. 49) viser at generalstaben i IDF tidlig på 1990 – tallet satt ballistiske trusler og masseødeleggelsesvåpen som den primære trusselen mot Israel. Terrorisme og geriljakrigføring var ranket som nummer to, og trusselen fra konvensjonelle hærstyrker ble relegert fra første til tredje plass på trussevalueringen. Både Adamsky (2012) og Avidor (2012) fremhever i intervju at den viktigste endringen i israelsk strategi etter den konvensjonelle perioden er *defensive tiltak*. Begge hevder sågar uoppfordret at defensive tiltak delvis kan tilskrives en endret kultur, basert på lavere strategisk tapsterskel. Passive defensive tiltak innebærer oppgradering og utbygging av tilfluktsrom og bombesikre sykehus, samt utbygging av

det Israelerne kaller et ”sikkerhetsgjerde” langs vitale deler av grensen til Vestbredden og Egypt. Gjerdet, eller muren, er primært et antiterroriltak. Aktive defensive tiltak innebærer en styrking av *Pikud Oref*, hjemmefrontskommandoen, som kan sammenliknes med en avansert versjon av heimevernet i Norge. Denne har ansvar for trening og opplæring av sivilbefolkningen ved krisesituasjoner, som har fått fornyet fokus og status i perioden (Peri, 2006). Det mest omtalte aktive defensive tiltak Israel satser på, er utvikling av anti - missilsystemet ”Iron Dome”. Systemet har kapasitet til å skyte ned ballistiske raketter med kort rekkevidde, og har en suksessrate på 87 % etter de innledende initielle kapasitetstestene (Avidor, 2012, intervju). Israel trenger ni slike batterier for å dekke hele Israel, og har pr. mai 2012 anskaffet tre systemer, som flyttes rundt ettersom om trusselen ansees størst fra Gaza eller fra Sør-Libanon (Avidor 2012, intervju). Status på innføringen av systemet kommenteres hyppig i israelske aviser som bla *Haaretz* og *Jerusalem Post*. I tillegg utvikler Israel systemene ”Davids sling” og ”Arrow 3” for medium og – lang rekkevidde.”We are Not expecting armoured divisions, but rockets from 10 - 600 km” (Avidor, 2012, intervju). Det interessante med denne utviklingen er at Israel investerer store økonomiske ressurser på våpensystemer som utelukkende har en defensiv rolle. Dette mønsteret bryter med den tradisjonelle offensive tilnærmingen basert på panserkorpset.

“Whereas in the 1978 Litani operation and the operations against the PLO during the 1982 Lebanon war, manoeuvre still played a significant role, in the limited operations in Lebanon during the mid 1990s (Accountability, 1993; Grapes of Wrath, 1996), it had almost disappeared.” (Kober, 2001, s. 21)

Offensivt ble større vekt lagt på ildkraft, på bekostning av manøver. Dette inkluderer jagerfly med lang rekkevidde, samt cruise-missiler fra ubåter og ytterligere utvikling av satellitter og presisjonsteknologi (Heller, 2000). Som forrige kapittel viste, har Israel hatt problemer med å utvikle sine doktriner i samme tempo som de har utviklet sin teknologi. Adamsky (2010) hevder OTRI hadde mange gode tanker om operasjonskonsepter som kunne nyttiggjøre seg teknologiens muligheter, men at disse lammet IDF av to grunner: Den første er omtalt i forrige kapittel og kan tilskrives en terminologi og kompleksitet som i følge Adamsky (2010) ”(...)even dwarfed the traditional anti-intellectualism”. Den andre grunnen ligger i følge Adamsky i kjernen av IDFs strategiske kultur: Praktiske og pragmatiske israelere er fortsatt mer komfortable med en logisk – analytisk tilnærming til problemstillinger enn med en holistisk – dialektisk forståelse av virkeligheten:

Having an acute sense of practicality, assertiveness, and a tendency to improvise, underlain by a low – context orientation, it is not surprising that the mainstream orientation of the Israeli mentality favors procedural knowledge over the descriptive type. The recent conceptual transformation in the IDF was in fact an attempt to implant a holistic – dialectical way of thinking into an organization whose mainstream was strictly logical – analytical. This endeavour rubs against the grain of Israeli strategic culture.(Adamsky, 2010, s. 128)

5 Konklusjon: Kontinuitet og endring av Israelsk strategisk kultur

Den asymmetriske perioden har vist at Israel fortsatt deler inn sine sikkerhetsutfordringer i *pågående* og *fundamentale* trusler. De pågående sikkerhetsutfordringene er i stor grad knyttet til asymmetriske motstandere i ”den indre sirkel”, og utgjøres nå av islamistiske grupper i Sør-Libanon, Vestbredden og Gaza. Den dimensjonerende trussel er ikke lenger invaderende arabiske armeér. En tydelig trend de siste årene er økt bruk av missiler og raketter med kort og medium rekkevidde. De fundamentale utfordringene er primært knyttet til ”den ytre sirkel” og består i større grad av trusselen fra ballistiske missiler med middels til lang rekkevidde. Konvensjonelle angrep fra landstyrker er i mindre grad sett på som det avgjørende element i fremtidige sannsynlige trusler.

Så til en oppsummering av forskningsspørsmålene:

Den overordnede problemstillingen var:

På hvilken måte har Israelsk strategi endret seg siden 1980?

Dette skulle besvares gjennom å:

1. Drøfte i hvilken grad strategisk kultur er en faktor i israelsk strategi.

Oppgaven har vist at de geostrategiske og strukturelle forutsetningene vis a vis de arabiske naboer er de viktigste premissgiverne for israelsk strategi, og at endringer i disse forholdene er markante fra den konvensjonelle perioden til den asymmetriske perioden. Kvantitativ underlegenhet og bakkebasert invasjonstrussel er byttet ut med kvantitativ likevekt og kvalitativ overlegenhet, samtidig som trusselen er endret til asymmetriske utmattelsestaktikker og ballistiske trusler. Den strategiske kulturen har blitt formet under disse forutsetningene, og har dannet normer for handling som igjen påvirker Israels muligheter for å nå sine målsetninger.

2. Drøfte hvordan strategisk kultur påvirker mål og handling.

Under den konvensjonelle perioden kan kulturelle trekk hevdes å påvirke målsetningen om opprettelsen og utvidelsen av nasjonen Israel i henhold til den sionistiske visjon. Handlingen ble preget av en strategisk kultur preget av offensiv taktisk opportuniste, og det militære verktøyet og *battlefield decision* ble svaret på de fleste utfordringer Israel stod overfor. I den asymmetriske perioden har Israels målsetninger vært delte, spesielt med hensyn til Vestbredden, og spørsmålet om *Eretz Israel* er ferdig etablert eller ikke. Denne politiske usikkerheten påvirker IDFs handlinger ved at *battlefield decision* er byttet ut med en status quo *containment* tilnærming.

3. Påvise eventuelle endringer i strategisk kultur etter den konvensjonelle perioden og frem til i dag.

Et operasjonelt ensidig fokus på offensive panseroperasjoner for å oppnå *battlefield decision* på fremmed jord er nedtonet i asymmetriske lavintensitetskonflikter. Politiske og militære målsetninger er i større grad knyttet til *containment* uten å okkupere territorium. Middelet er fortsatt bruk av militær makt, og metoden er i større grad represalieoperasjoner som kan eskaleres til et nivå motstanderen ikke kan tilsvare. Når dette skjer, re-kommuniseres Israels *røde linjer*. Kulturelt kan overgangen fra *battlefield decision* til status quo *containment* delvis forklares av større ideologiske brytninger i Israel om bruken av IDF. Dette baseres på to kulturelle forhold: Lavere strategisk tapsterskel enn under de eksistensielle krigene som konsoliderte staten Israel, samt intern politisk og militær splid om opprettholdelsen av okkupasjonen på Vestbredden er ideologisk eller sikkerhetsmessig begrunnet. Kostnaden av å okkupere land for dybde kan synes å ha blitt for stor, og effekten for liten. Israel okkuperer ikke lenger land av rent sikkerhetsmessige grunner som ikke også har en ideologisk-religiøs betydning (Vestbredden). Eneste unntaket fra dette er Golanhøydene.

Israel har fortsatt en kortsiktig, reaktiv strategi basert på en kultur hvor situasjonsanalyse og fremlegging av handlemåter domineres av IDF og AMAN. Viktige avgjørelser tas fortsatt av en liten krets mennesker innen politisk og militær ledelse. Militær ledelse har stor politisk påvirkning, men IDF er fortsatt under sivil kontroll. Dette medfører at maksimerende sikkerhetshensyn og ideologiske minoriteters uproporsjonalt store politiske makt trumfer Israels villighet til å riskere langvarig, politisk forhandlet fred.

Strategisk avskrekking og tidlig varsling er fortsatt bærende strategiske grunntrekk. I den konvensjonelle delen av spekteret eksisterer nå en samtidig defensiv-offensiv tilnærming som resultat av at de fremste trusler mot Israel er ballistiske og ikke lenger dimensjonert av arabiske hærstyrker. Økt vekt på *defensive* tiltak er den største endringen i Israelsk strategisk tankegang fra den konvensjonelle til den asymmetriske perioden, og har primært strukturelle forklaringer, forsterket av en kulturelt basert lavere tapsterskel og terrorfrykt. Denne endringen har sitt fysiske uttrykk i sikkerhetsgjerdene mot Vestbredden og Egypt, infrastrukturelle tiltak, samt kraftig satsing på anti - rakettforsvar.

IDF har etter den Andre Libanonkrigen i 2006 forsøkt å reetablere sin tradisjonelle kompetanse på landmanøver, men denne er sannsynligvis primært rettet mot neste potensielle represalieoperasjon mot Libanon og Gaza. Den konvensjonelle offensive kraften er flyttet fra landstyrkene, som primært driver pågående sikkerhetsoperasjoner, til luft, sjø og – bakkebaserte

PGM systemer med større offensiv rekkevidde mot den ”ytre sirkel” av arabiske stater. Dette indikerer en forskyving fra manøver mot ildkraft, og forsterker teknologiens rolle i forhold til den menneskelige faktor. Helhetlig konseptualisering av dette gav IDF problemer under den Andre libanonkrigen i 2006, og kan fortsatt by på problemer i IDF hvor utvikling tradisjonelt og kulturelt skjer på praktisk (taktisk) nivå.

Bibliografi

- (AP). (28 August 2006). Hezbollah leader says he never thought capture would lead to war. *Khaleej Times*. Hentet fra <http://www.khaleejtimes.ae>
- Adamsky, D. (2008). *American Strategic Culture and the US revolution in Military Affairs* (Defence and Security Studies, 1). Oslo: Institutt for forsvarsstudier.
- Adamsky, D. (2010). *The Culture of Military Innovation - The Impact of Cultural factors on the Revolution in Military Affairs in Russia, the US, and Israel*. Stanford, California: Stanford University Press.
- Bar-Joseph, U. (2003). Intelligence failure and the need for cognitive closure: The case of Yom Kippur. I R. K. Betts & T. G. Mahnken (Red.), *Paradoxes in strategic intelligence - Essays in honour of michael I. Handel*. New York: Routledge.
- Cohen, E. A., Eisenstadt, M. J., & Bacevich, A. J. (1998). Israel's Revolution in security Affairs. *Survival*, 40(1), 48-50.
- Cohen, S. A. (2008). *Israel and its Army - From Cohesion to Confusion*. USA og Canada: Routledge.
- Creveld, M. V. (2002). *The sword and the olive - A critical History of the Israeli Defence Force*. US: Perseus book Group.
- Diesen, S. (2012). Militær Strategi i vår tid. I S. Diesen (Red.), *Strategi - Mellom vitenskap, intuisjon og etikk*. Oslo: Universitetsforlaget.
- El-Gendy, K. (2010). *The process of Israeli decision Making - mechanisms, Forces and Influences*. Beirut: Al-Zaytona Centre for Studies & Consultations.
- Eshel, D. (2008). Winograd's Blessing in Disguise: Last Wake-up Call for Israel. *Military Technology*, 32(3), 6-6.
- Græger, N., & Leira, H. (2005). Norwegian strategic culture after world war II - From a local to a global perspective. *Cooperation and conflict: Journal of the Nordic International Studies Association*, 40(1), 45-66.
- Handel, M. I. (1994). The evolution of Israeli strategy: The psychology of insecurity and the quest for absolute security. I W. Murray, M. Knox & A. Bernstein (Red.), *The making of strategy - Rulers, States and War*. US: Cambridge University Press.
- Harel, A. (2010, 09. mai). Has the IDF become an army of settlers? *Haaretz*. Hentet fra <http://www.haaretz.com>
- Heller, M. A. (2000). *Continuity and Change in Israeli Security Policy* (Adelphi Paper 335). New York: The International Institute for Strategic studies, Oxford University Press.
- Herzog, C., & Shlomo, G. (2004). *The Arab-Israeli Wars: War and Peace in the Middle East*. New York: Vintage books.
- Høiback, H. (2011). Strategi, kultur og rasjonalitet. I H. Edström & P. Ydstebø (Red.), *Militærstrategi på norsk - en innføring*. Oslo: Abstrakt forlag.
- Haande, T. (2010). *Hybridkrig – relevant for Forsvarets gjennomføring av landoperasjoner?* (Masteroppgave), Forsvarets høyskole, Oslo.
- Israeli ministry of foreign affairs. (2007). *Winograd Commission submits Interim Report*. Hentet fra <http://www.mfa.gov>
- Kartchner, K. M. (2009). *Strategic culture and weapons of mass destruction: Culturally based insights into national security policymaking*. London: Palgrave-Macmillan.

- Kober, A. (2001). Has battlefield decision become obsolete? The commitment to the achievement of Battlefield Decision revisited. *Contemporary security policy*, 22(2), 96-120.
- Kober, A. (2005). From Blitzkrieg To Attrition: Israel's Attrition Strategy and Staying Power. *Small wars and insurgencies* 16(2), 216-240.
- Lantis, J. S., & Howlett, D. (2010). Strategic culture. I J. Baylis, J. J. Wirtz & C. S. Gray (Red.), *Strategy in the contemporary world* (Vol. 3). US: Oxford University Press.
- Lomsky-Feder, E., & Ben-Ari, E. (2007). Diversity in the Israel defence Forces. I J. Soethers & J. v. d. Meulen (Red.), *Cultural Diversity in the Armed Forces*. Usa og Canada: Routledge.
- Peri, Y. (2006). *Generals in the Cabinet Room - How the Military Shapes Israeli Policy*. USA: United States Institute of peace.
- Rodman, D. (2001). Israel's national security doctrine: An introductory overview. *Middle East Review of International Affairs*, 5(3). Hentet fra <http://meria.idc.ac.il>
- Røislien, H. E. (2010). "A good Jew is in the IDF!". *A study of the role of religion in a military universe of meaning*. (Doktoravhandling), NTNU, Trondheim.
- Sondhaus, L. (2006). *Strategic culture and Ways of War*. London: Routledge.
- Swidler, A. (1986). Culture in Action: Symbols and Strategies. *American Sociology Review*, 51(2), 273 - 286.
- Vagts, A. (2012). The idea and nature of militarism. I D. R. Segal & J. Burk (Red.), *Military sociology* (Vol. 3). UK: SAGE publications.
- Vardi, G.-L. (2008). "Pounding their feet": Israeli Military Culture as Reflected in Early IDF Combat History. *The Journal of Strategic Studies*, 31(2), 295-324.
- Venesson, P., Breuer, F., Franco, C. d., & Schroder, U. C. (2009). Is there a European way of war? Role conceptions, Organisational Frames and the Utility of Force. *Armed Forces and Society*, 35(4), 628 - 645.
- Vira, V. (2011, 1. Oktober). *An Assessment og Israeli Deterrence against Asymmetric threats*. Hentet fra <http://smallwarsjournal.com>
- Waltz, K. (1979). *Theory of International Politics*. New York: McGraw-Hill.

Intervjuer:

Brigader (P) Gideon Avidor: Tel Aviv, Tirsdag 10 April 2012.

Dima Adamsky: Tel Aviv, Onsdag 11 April 2012.

Informasjon og temaguide for intervjuer

My name is Fredrik Hedenstrøm.

I am a student at the Norwegian Defence Command and Staff College, and my military rank is major.

I am currently writing my masters thesis on the subject of Israeli strategic culture.

My thesis will follow a relatively standard method, first highlighting the conventional period from 1948 to the aftermath of the Yom Kippur war, and try to establish the strategic culture developed and dominant of that period. Secondly, the thesis will try to highlight continuity and change in this culture during the “asymmetric” period lasting until present day.

The thesis will mainly categorize important sources of the development of strategic culture into three spheres; physical, political-military and ideational conditions.

The majority of the empirical data on the conventional period will be covered by studying a variety of historical and academical sources. The asymmetric period (present situation) and the possible future challenges will also be covered by interviews with, hopefully, both academics with interest in the subject, IDF officers with first-hand experience, and experts on military-civilian matters in Israel. The thesis will be written in the Norwegian language.

I wish to emphasize that the study of the topic is based on my personal interest as a military professional. I have no obligations to anyone but myself and my academic institution, and I am free to choose topic within the military sphere in its widest sense. However I am inspired by lectures given by professor Uri bar-Joseph at my academy last year, a lecture given by Dr. brigadier Simon Naveh some years ago, and by the works of notables like Michael Handel, Martin van Crefeld, Yehuda ben Meir and Dima Adamsky.

My supervisor is:

Dr. colonel Henning-André Frantzen

Norwegian command and staff college

Oslo mil/Akershus 0015 Oslo

Telephone: +4723095780

hfrantzen@fhs.mil.no

A coarse outline of the main topics to be discussed are as follows (obviously dependent on the person interviewed, time available and possible security objections which will be respected). Other topics of importance may be discussed inspired by the person interviewed.

- The consequences of the 2006 war in Lebanon. Is a return to armoured manoeuvre warfare a priority in doctrinal thought?
- The balance between policing missions in the territories and the need to prepare for future intra- state war in the wake of the “Arab spring”.
- The possible decreased importance of geography in the face of stand-off, ballistic threats, and the future of the “logic of deterrence” paradigm.
- The balance between the strategic defensive and the operational offensive. What is the current heritage regarding OTRIs attempts to instigate a multidimensional systemic approach.
- Current shaping myths and values in IDF: Still the creative, qualitative and technical-tactical problemsolving approach to uncertainty?
- Technology and its impacts on doctrine and conscription.
- IDF's role as an integrator into society vs the individualisation that comes with globalisation of information.
- The generals in the cabinet: Military political influence in security affairs. Formal vs informal decisionmaking processes.
- The relative importance of other strategic instruments; Diplomacy, Information, Economy.

The interviews will last for approximately 2 hours and will be taped if possible. Notes will be taken. The project is following the guidelines of the Personal privacy Ombudsman, Norwegian social sciences data services. (Personvernombudet for forskning, Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste (NSD). Tlf: (+47)99999999

The project is based on voluntary participation.

The interviewed person may cancel his or her participation in the project at any time. All or parts of the data collected will not be traceable to any person should the participant wish so. All surplus collected data will be erased after examination.

Regards
 Fredrik Hedenstrøm
 Norwegian Defence Command and Staff College
 Oslo mil/Akershus
 Personal telephone: (+47) 41227223

